Mit Forhold til hende

Förord till den elektroniska utgåvan

Dette verk af **Søren Kierkegaard**, (1813-1855) er digitalisert i mars 2011 af University of Toronto og tilpasset for Projekt Runeberg i februar 2014 af Ralph E.

„Mit Forhold til hende“

„Mit Forhold til hende"

af Søpen Kierkegaards efterladte Papirer

ved

Henriette Lund

København Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag

Trykt hos Nielsen & Lydiche

1904Forfatterhonoraret tilfalder Københavns Unde rstøttelsesforening.FORORD.

Mans 1896.

Det er vel nu mindst tre Aar siden, at Gehejme-raadinde Schlegel, der i sin Ungdom var forlovet med Søren Kierkegaard, ved et Besøg, hun gjorde mig, ganske uventet fortalte, hvorledes det var hendes Ønske og Bestemmelse, at jeg efter hendes Død skulde sættes i Besiddelse af de Breve og Optegnelser fra hin Periode i hendes Liv, som hun i sin Tid havde modtaget efter Kierkegaards Død.

Tilstaa maa jeg imidlertid, at det ikke faldt mig ind at forbinde synderlig anden Tanke hermed, end at hun ikke selv nænnede at tilintetgøre dem og derfor ønskede, at en, der havde staaet dem begge nær, og som hun havde Tillid til, vilde paatage sig dette Hverv. Desuden har min Følelse vel været, at jeg muligvis slet ikke overlevede hende. I ethvert Tilfælde var min Interesse just ikke meget vaagen.

Ved et senere Besøg pointerede imidlertid Fru Schlegel end mere dette sit Ønske for mig, og i Efteraaret 1894 modtog jeg desuden Brev fra en6

Fætter, der vidste om disse Papirers Tilværelse og havde forhørt sig hos hende om dem. Fru Schlegel havde da, efter hvad hun selv senere fortalte mig, grebet Lejligheden til endnu en Gang med Bestemthed at erklære det som sin Beslutning: kun at ville betro dem i mine Hænder.

Foruden Opfordring til, i Sagens Interesse og som Hjælp for vordende Biografer, at søge saa mange Oplysninger som muligt om Søren Kierkegaard hos den Samtid, der snart var ved at uddø, samt en Fremhæven af disse Papirers sikkert store Vigtighed, indeholdt det omtalte Brev tillige en Opmuntring, en Henstilling til mig om at benytte Lejligheden, der her tilbød sig, og forskaffe mig saa megen mundtlig Besked som muligt om dette Afsnit af Kierkegaards Liv for derefter at opskrive de givne Meddelelser. Det saaledes samlede Stof kunde da senere i Tiden udgives i Forening med dette Kierkegaards skriftlige Efterladenskab.

Fra først af berørte denne Tanke mig nærmest ubehagelig, ligesom jeg heller slet ikke troede mig berettiget over for Fru Schlegel til et saadant Skridt. Og med Hensyn til Indsamling af Oplysninger i al Almindelighed, da

forekom det mig, at der baade i Kierkegaards egne Skrifter — særlig de »Eftlerladte Papirer« — saa vel som i senere Meddelelser om ham, hvor næsten enhver, der virkelig har haft noget at berette, selv har sørget for Lejlighed til7

at udtale sig, er ophobet et saa rigt, ubenyttet Stof, at en Biograf ikke vil savne ypperligt Materiale.

I den Aand udtalte jeg mig da til Svar. Men forinden Afsendelsen forelagde jeg begge Breve for en, hvis Mening jeg har Tillid til, og bad om hans Dom i Sagen. Han gav mig fuldkommen Ret med Hensyn til det righoldige Materiale, der forelaa til Afbenyttelse for en vordende Biograf, dels ved S. Kierkegaards egen Pen — af ham selv om sig selv — dels ved de Meddelelser om ham, der, trods hele det ingetogne Liv og al Tilknappet-hed over for Yderverdenen, dog er vokset op til en ret betydelig Litteratur — mest rigtignok som opbevarede Træk spredte i forskellige Skrifter. »Men«, tilføjede han, »blandt de mange, der have ydet Bidrag i saa Henseende, savnes endnu een, hvis Udtalelse kunde have overordentlig Værd: Fru Schlegel. Det forekommer mig, som om den, der vilde øse af denne endnu tilstedeværende Kilde, kunde gøre sig fortjent af S. Kierkegaards Forfatterpersonlighed. «

At Fru Schlegel har bevaret S. Kierkegaard i kærlig Erindring og forstaaet hans Betydning saa vel som hans vedvarende Hengivenhed for hende, var mig ingenlunde ubekendt. Men anderledes stillede maaske Sagen sig for mere udenforstaaende, og jeg kunde jo ikke skjule for mig selv, at her maaske var en gunstig Lejlighed til ogsaa udefter8

at bringe mere Klarhed i saa Henseende. Alene Fru Schlegels Henvendelse til mig, som en nær Slægtning af den afdøde, kunde vel være et Fingerpeg til den rette Forstaaelse.

Jeg gik da til hende og spurgte, om det var en Fejltagelse, naar jeg i sin Tid havde opfattet Beslutningen om at sende mig de omtalte Breve som en Ulyst fra hendes Side til selv at tilintetgøre dem og derfor nærmest som en Bøn til mig, om at udføre den vemodige Handling. Et Øjeblik forekom hun mig ubestemt; men snart forstod jeg dog, at det rette hermed ikke var truffet, og at der laa noget mere bagved, hvad hun selv udtrykte som: En Følelse af Pligt over for den afdøde — ikke mindst i Betragtning af hans store religiøse Betydning — til uforbeholdent at komme frem med, hvad der paa nogen Maade kunde tjene til at kaste Lys ogsaa over denne Periode af hans Liv.

Da saa Fru Schlegel -senere, i Efteraaret 1895, foretrak selv at bringe mig Brevpakken i Stedet for, som Bestemmelsen var, at den først skulde sendes mig efter hendes Død, bemærkede jeg vel, at i det Tilfælde Resultatet blev Tilintetgørelse, vilde jeg bede hende selv foretage den, da jeg ved nærmere Eftertanke ikke følte mig bemyndiget hertil; men min Beslutning i modsat Retning var dog allererede tagen, dersom Udgivelsen kunde9

tjene sit Formaal og ellers paa nogen Maade lod sig gøre. Ved bagefter at gennemlæse det hele følte jeg imidlertid, at jeg ogsaa uden enhver Spore ude fra vilde være naaet saa vidt.

Ikke fordi dette Efterladenskab bringer saa meget bestemt nyt — i det mindste næppe for de enkelte, som ere bevandrede i S. Kierkegaards Skrifter. Mange direkte Meddelelser om Sagen findes jo i de »Efterladte Papirer« ; og i flere af hans øvrige Arbejder, især fra de første Aar efter hin Begivenhed, spores den som en gærende Understrøm, eller

— for at bruge et Billede fra hans egne Skrifter — den ses som »Springvandets Straale, der med regnbuefarvet Pragt glimrer i Solens Lys, medens Trykket i Bunden, og at det er ved et Tryk, unddrager sig den almindelige Opmærksomhed«. Men ved de forskellige Udtalelser bliver Sagen i sin Helhed dog mere anskueliggjort saa vel som lettere tilgængelig for de mange, der ikke have Lejlighed til selv at efterspore Enkelthederne for at danne sig en Mening. Det forekommer mig derfor end ikke umuligt, at den afdøde selv kan have ønsket

— eller tænkt sig — i det mindste en delvis Offentliggørelse, som da først og fremmest skulde være til Ære for »hende«, om hvem han gentagende har erklæret1: »Hendes Navn skal tilhøre min Forfattervirksomhed, mindes, saa længe jeg

1 Jfr. Efterl. Papirer 1848. Pag. 207.10

mindes« ; men ogsaa for at et mere samlet Lys derved kunde falde over et Afsnit af hans eget Liv, der i hin Tid — ganske naturligt, eftersom han selv følte sig forpligtet til at udfordre Kritiken — blev baade misforstaaet og strengt bedømt.

Foruden en Samling Breve til hans Forlovede indeholdt Pakken ogsaa Breve fra det første Ophold i Berlin til hans Ungdomsven, daværende Kand. theol. Emil Boesen1; dernæst en Skrivelse fra 1849 til Fru Schlegel, indlagt i et Brev til hendes Mand, med Tillæg af forskellige Kladder, og endelig nogle Optegnelser: »Mit Forhold til »hende««, dateret 24. August 1849.

Brevene til hans Forlovede indeholde ikke noget oplysende Moment. Enkelte af dem ville vel endog forekomme lidt kunstlede, hvad imidlertid ikke kan forundre, naar man lærer hans Tanker og Sindstilstand fra hele Forlovelsestiden at kende. Men flere ere særdeles smukke som Digte i ubunden Stil, og naar man betænker, at de alle ere skrevne til hin unge Pige, der, trods deres kortvarige Forbindelse, eller netop gennem den deraf følgende Brydning, fik en saa afgørende Betydning for hans Liv og Forfatterskab, at han Aar efter, ved et Tilbageblik paa Ophævelsen af deres Forlovelse, 1 Senere Stiftsprovst i Aarhus. † 1881,II

kan udbryde1: »Fra det Øjeblik helligede jeg mit Liv efter ringe, men yderste Evne til at tjene en Idé«, da forekommer det mig nok, de ere værd at opbevare, og at de have Krav paa en dybere Interesse end den flygtige, der netop saa let vækkes ved slige private Afsløringer.

Noget anderledes forholder det sig med Brevene til Boesen, der, trods Sindets stærke Bølgegang, dog indeholde Vink til Forstaaelsen af enkelte Punkter. Deres Samtidighed med Bruddet eller dets umiddelbare Følger give dem derfor en vis bekræftende Værdi. Brevene til Schlegels ere jo fra en senere Tid. Til Gengæld have de vel nok Nyhedens og det uventedes Interesse; desuden findes der — eller rettere i de forskellige Kladder — en langt fyldigere og mere uforbeholden Udtalelse. Dette sidste kan ligeledes siges om enkelte Partier af Optegnelserne, hvilke derfor skulle gengives sammen med, hvad Fru Schlegel har meddelt.

Marts 1904.

Paa Grundlag af det saaledes betroede blev da nærværende lille Fremstilling udarbejdet, som jeg i Efteraaret 1896 oplæste for Fru Schlegel. Den vandt hendes fulde Tilfredshed, og vi aftalte der-1 Efterl. Papirer 1846. Pag. 431.II

efter, at jeg skulde opbevare den for at udgive den efter hendes Død. Ligeledes Papirerne forbleve hos mig indtil et Par Aar senere, da hun — ikke uden Grund — var bleven gjort opmærksom paa det urigtige i, at de henlaa i et privat Hjem, udsatte for mulig Ildsvaade og andre Tilfældigheder. Vi bleve da enige om at indsende dem til Universitetsbiblioteket i en forseglet Pakke, utilgængelig for alle til efter hendes Bortgang. — Nu, i Marts 1904, er den elskværdige, gamle Dame død, og jeg paaskynder da Udgivelsen saa meget som mulig — midt i Vemoden dog taknemlig over saaledes at kunne opfylde hendes Ønske.

Henriette Lund.Efter Maleri af Bærentzen.I September 1840 blev Søren Kierkegaard forlovet med Regine Olsen, Datter af Etatsraad Olsen, Kontorchef i Finans-Hovedkassen. Hun var da kun atten Aar gammel, en Ungdom, der end mere forøgedes ved, at hun var den yngste af en større Børneflok, der altid havde betragtet og behandlet hende som Barnet i Kredsen — »det yndige Barn«, som Kierkegaard kalder hende. Familien beboede den Gang et af de gamle Huse i Børsgade, hvis spidse Gavlfacade vendte ud mod Havnen og det paa den Tid ubebyggede Gammel-Holm. Endnu spille maaske Skibsdrenge i Maaneskin paa Finlapperne udenfor; endnu lyde de dumpe Klokkeslag fra den skraas over for liggende Holmens Kirke ud i den stille Aftenstund, saaledes som Mindet senere førte det frem for Kierkegaards Sjæl1.

1 Jfr. Eftl. Pap. 1841, Pag. 294.14

Imidlertid var det ikke her, han havde gjort hendes Bekendtskab, da han ikke kom i Huset eller tidligere stod i Forbindelse med Familien; han traf hende derimod hos Fru Rørdam, Enke efter Præsten Thomas Skat Rørdam, der nogle Aar efter sin Mands Død boede med sine yngre Børn paa Frederiksberg.

Ifølge Kierkegaards Udtalelse var han allerede før sin Faders Død i 1838 klar over sine Følelser for hende. Efter denne Død, om hvis rystende og smertelige Indtryk paa Sønnen der findes forskellige Optegnelser i hans Skrifter, kom Eksamenslæsning, og tilføjer han: »i al den Tid lod jeg hendes Tilværelse slynge sig ind i min.« Hvorvidt han imidlertid har ladet hende ane sine Følelsers Natur, eller kun givet dem Lov til at vokse i skjult Inderlighed hos sig selv, derom forlyder intet.

Fru Schlegel, som har fortalt, at hun endnu ikke var konfirmeret, da hun saae ham, og at han straks ved første Møde havde gjort et betagende Indtryk paa hende, siger, at der efter den Tid var gaaet flere Aar, uden at hun havde været sammen med ham. Rimeligt er det imidlertid, at Kierkegaard, som færdedes saa meget paa Gaden, hurtig har lært hendes Veje at kende, og derefter selv sørget for Lej-15

lighed til i det mindste at se hende engang imellem.

I de Eftl. Pap. fra 1837 forekommer netop en Bemærkning, som kunde hentyde til dette første Bekendtskab1): »Jeg naaede dog ud til... Min Gud, hvorfor skulde den Tilbøjelighed netop nu vaagne!« — Nede paa samme Side findes, hvad der kan tjene til Stedsangivelse: »Som en enlig Gran, egoistisk afsluttet og rettet mod det højere, staar jeg, kaster ingen Skygge, og ikkun Skovduen bygger sin Rede i mine Grene. — Søndagen den 9. Juli i Frederiksberg Have efter et Besøg hos Rørdam.«

Mere udførlig lyder Udtalelsen i en Dagbogsoptegnelse fra 18391: »Du mit Hjertes Herskerinde gemt i mit Brysts dybeste Løndom, i min fyldigste Livstanke, der, hvor der er lige langt fra Himlen og til Helvede, — ubekendte Guddom 1 O, kan jeg virkelig tro Digternes Fortællinger, at man, naar man første Gang ser den elskede Genstand, tror at have set hende længe i Forvejen, at al Kærlighed som al Erkenden er Erindring, at ogsaa Kærlighed hos det enkelte Individ har sine Profetier, sine Typer, sine Myter, sit gamle Testament.--Du Elskovs blinde Gud, Du,

1 Pag. 123. 1 Pag. 207.16

der ser i Løndom, vil Du give mig aabenbart? Skal jeg finde, hvad jeg søger her i denne Verden, skal jeg opleve Konklusionen af alle mit Livs ekscentriske Præmisser, skal jeg slutte Dig i mine Arme, eller —

lyder Ordren videre? Er Du gaaet forud, Du min Længsel, vinker Du mig forklaret fra en anden Verden? O, jeg vil kaste alt fra mig for at blive let nok til at følge Dig.« Paa samme Tid spores jo allerede deri en vis Frygt — ikke for Hindringer fra Yderverdenen, hvilke han i det hele taget sjældent agtede videre paa, optagen som han var af indvortes Kampe1, men for Modsigelse fra Stemmen i sit eget Indre, og ved Siden af Frygten: Tvivlen, om det nu ogsaa var hans Bestemmelse, at naa den attraaede Lykke her i Verden. Det var Begyndelsen til den Tid, hvorom han selv skriver2: »Jeg bor bestandig paa Grænsen af det lykkelige og det øde Arabien.«

1 Jfr. Eftl. Pap. Pag. 272:--»jeg klager over, at

det ikke er i Livet som i Romanen, hvor man har haardhjertede Fædre at stride med, Jomfrubure at sprænge, Klostrets Mure at storme imod. Jeg har kun de blege, blodløse, sejglivede, natlige Skikkelser, som jeg selv giver Liv og Tilværelse, at kæmpe med.<>

2 Eftl. Pap. 1840.17

Efter endt Embedseksamen i Sommeren 1840 gjorde Kierkegaard imidlertid ganske uden videre en Visit i Huset. Derefter rejste han en Tur til Jylland for at besøge sin Faders Fødeegn; men forinden søgte han dog et Tilknytningspunkt ved at laane Husets Døtre Bøger i sin Fraværelse og ved endog at foranledige dem til at læse et bestemt Sted i en enkelt Bog. — I August vendte han tilbage til København; og Dagene fra Begyndelsen af denne Maaned til ind i September kunne, efter hans eget Sigende, i strengere Forstand betegnes som den Tid, i hvilken han tilnærmede sig hende. Den 8. September gik han hjemme fra med det Forsæt at faa en Afgørelse paa Sagen. De mødtes paa Gaden lige uden for Huset, hvor hun boede. Hun sagde, at der ikke var nogen hjemme, og han bemærker om sig selv, at han var dumdristig nok til at betragte dette som den Indbydelse, han behøvede. Kort efter sade da de to ene i Dagligstuen. Han bad hende spille for sig, hvilket hun før havde gjort; men

temmelig hurtigt afbrød han dog selv igen Musiken ved at komme frem med, hvad der laa ham paa Hjertet. »Forøvrigt,« siger han, »har jeg intet gjort for at bedaare hende; jeg har endog ad-

varet hende mod mig selv — mod mit Tungsind.« Hun blev tavs; og snart efter tog han Afsked. Han frygtede nemlig for at have overvældet hende og vilde tillige nødig, at nogen skulde træffe dem ene sammen. Umiddelbart derfra gik han oven paa til Etats-raaden, som heller ikke svarede noget bestemt, men som dog efter Kierkegaards Opfattelse var meget villig. Han begærede og fik derefter en Samtale med Datteren den io., og hun sagde: Ja! Hermed var han da fra Fantasiens og de stærke Tankers Rige traadt over i Virkelighedens Verden, hvor han, trods al sit glimrende Vid og hele den udvortes Livlighed, dog hørte mindre hjemme.

Alligevel var det just ikke nogen stor Forandring i udvortes Henseende, der mødte ham ved Indtrædelsen i de nye Forhold. Faderen, som Kierkegaard altid holdt meget af, var en alvorlig Natur; og da han som Embedsmand stod direkte under den gamle Geheimeraad Collin, hvis Forretningsdygtighed er bekendt, og under hvis Ledelse saa meget af den Tids kombinerede Finansvæsen hobede sig op, saa har han vel heller ikke ligget paa den lade Side. Familien førte efter de Tiders mere tarvelige Forhold ogsaa en temmelig stille Til-19

værelse. Et ungt Selskab, der erindres fra nogen Tid efter Forlovelsen, og som vel nærmest gjaldt Kierkegaards Sødskendebørn1, hørte derfor ingenlunde til det almindelige. Da hen paa Sommeren den senere Frederik den Syvende som Kronprins førte sin unge Gemalinde til Kjøbenhavn, og det festlige Indtog gennem Havnen til Kristiansborg Slot netop passerede deres Vinduer, var der vel forsamlet en Del unge Damer, Døtrenes jævnaldrende og andre Bekendte; men samtidig fik man Indtryk af en vis sympatetisk Forstaaelse mellem Kierkegaard og hans Svigerfader, da de begge, ved en Spadseretur i det fri, havde foretrukket Skovensomheden paa en Dag, hvor hele Hovedstadsbefolkningen ellers var paa Benene for at se paa Stadsen og den nye Prinsesse.

1 Midt under Livligheden ved dette Selskab blev Kierkegaard imidlertid syg, saa han endog spyttede Blod. Hans Forlovede, der var bleven meget angst, gik selv nogle Dage senere til hans Bolig for at høre til ham. Men dette faldt, efter Fru Schlegels Sigende, ingenlunde i hans Smag, da han holdt strengt paa Formen i slige Sager. Alligevel søgte han jo at berolige hende (ligesom han bagefter er rørt ved Tanken derom, saa han endog takker hende i et Brev). Tillige fortalte han, at Ildebefindendet sikkert stod i Forbindelse med nogle Smerter i Ryggen, han ofte led af, som Følge af et Fald fra et Træ i Drengeaarene.

Over for Familiens øvrige Medlemmer kom han ligeledes, med den ham ejendommelige Evne til at sætte sig i Rapport til hvem han vilde og derved i Grunden beherske Situationen, hurtigt paa en god Fod. »Men ind efter, anden Dagen saae jeg allerede, at jeg havde grebet fejl. En pøniterende, som jeg var, mit vita ante acta, mit Tungsind, det var nok. Jeg har lidt ubeskriveligt i den Tid.«

Maaske her kunde være Anledning til at anføre en Optegnelse fra de Eftl. Pap.1, hvor han siger om sig selv: »Dersom mit Tungsind paa nogen Maade har vildledet mig, saa maa det være, at det har bragt mig til at opfatte som Synd og Skyld, hvad dog maaske kun var ulykkelig Lidelse, Anfægtelse ... Men om jeg end er gaaet for vidt i saa Henseende, saa har det dog tjent mig til gode.« Naar derfor Professor Brøchner, vistnok med temmelig megen Ret, bemærker om Kierkegaard: »Hans Virkelighedssans holdt ikke altid Skridt med hans eminente Refleksionsvirtuositet; han kom derfor undertiden til at se et Faktum i en forunderlig Forskydning og i abnormt forandrede Dimensioner,« saa gælder dette ikke mindst, hvor Talen er om egen Skyld og eget

1 1848, Pag. 322.II

Ansvar. Tungsindet, der her kom til Orde, var nemlig ingen Indbildning; mange direkte Udtalelser vidner herom. I 1843 1 skriver han f. Eks.: »Fra meget tidlig Tid har mit Liv været saaledes kvalfuldt, som det vel sjældnere findes; saaledes har det været forskelligt fra det almindelige. Men fra de kvalfuldt lidende i Almindelighed har

jeg igen været derved forskellig, at det aldrig er faldet mig ind, at der for mig skulde være Hjælp at søge eller finde hos Mennesker, nej, at min Lidelse var — min Distinktion.«

Dog sukker han senere2: »Ak, hun kunde ikke bryde mit Tungsinds Tavshed. At jeg elskede hende, intet er vissere, og saaledes fik mit Tungsind, hvad der var nok at tære paa, det fik en rædsom Tilgift . . .« Og netop med Tilbageblik paa hin Tid siger han3: »Da bliver jeg endnu en Gang, og sympatetisk, stødt ud i mit Tungsinds Afgrund ved at maatte bryde min Forlovelse, og hvorfor? just fordi jeg ikke turde tro, at Gud vilde hæve mit Væsens Grund-Elendighed, tage mit næsten afsindige Tungsind bort, hvad jeg nu ønskede med min Sjæls hele Lidenskab for hendes og saaledes igen for min Skyld.«

Eftl. Pap. Pag. 425. 2) Eftl. Pap. 1848, Pag. 53. s) Eftl. Pap. 1848, Pag. 61.II

Hvor meget i denne Selvanklage der end saaledes blot kan være som en Omskrivning af det samme Ord: Tungsind, saa vare de Tanker, der her vaktes, jo ligefuldt Virkelighed — bitter Virkelighed for ham, og han kæmpede, vel under skiftende Stemninger og med ejendommelige Vaaben, men altid med Redelighed eller endog opofrende Ridderlighed, for hvad han derefter ansaa som sin Opgave.

Fru Schlegel har fortalt, hvorledes hun en Dag ikke ret længe efter Forlovelsen mødte ham i Buegangene, og at han da havde været aldeles som forvandlet — fraværende og kold! Hendes ungdommelige Stolthed følte sig derved saaret, hvilket maaske igen har givet sig Udslag i en kort Tids Overmod, som han netop omtaler. I Modsætning til egen Tvivl og Anfægtelse siger han nemlig om hende. »Hun syntes ikke at bemærke noget; tværtimod blev hun tilsidst saa overmodig, at hun endog erklærede, hun vilde hæve Forlovelsen, dersom hun troede, det var af Vane jeg besøgte hende. Dette blev i een Forstand det farlige. Tager hun sig det ikke nærmere, saa er jeg hjulpen. Derved kom jeg til Fatning.«

Imidlertid indtraadte der snart efter et afgørende Omslag hos hende. Da, som hun23

har sagt, Tungsind heller ikke var en ukendt Faktor i hendes Familie, klaredes det efterhaanden for hende, at en slig Opførsel fra hans Side udsprang heraf; hendes Kærlighed fik derved netop en saa meget stærkere og bevidst Karakter, som det syntes hende, han just nu maatte trænge saa meget desto mere til den. Paa sin Side bemærker Kierkegaard ved at omtale denne Forandring fra Overmod til en Hengivelse, der næsten forekom ham som Tilbedelse: »Det er, hvad jeg til en vis Grad selv bærer Ansvar for eller er Skyld i, fordi jeg — kun altfor klart overskuende Forholdets Vanskeligheder og indseende, at der maatte bruges den stærkeste Magt for om muligt at tvinge mit Tungsind igennem — havde sagt til hende: Hengiv Dig! ved Stolthed gør Du mig Sagen let. Et aldeles sandt Ord, oprigtigt mod hende og tungsindig forrædersk mod mig.« Thi hendes fuldkomne Hengivenhed bevirker, at han igen faar Ansvaret, og derved vaagner Tungsindet med fornyet Kraft.

Efter mangt et Skifte mellem lysere og mørke Dage, hvor han blandt andet gør den Iagttagelse, at hun maaske alligevel aner lidt om, hvordan det hænger sammen med ham, da den Replik oftere er falden: »Du bliver24

dog aldrig glad, saa det kan jo hverken gøre fra eller til, om jeg faar Lov til at blive hos Dig,« ser han endelig, at det maa briste. Han siger derom: »Min Dom er, og min Tanke er, at det var Guds Straf over mig.« Senere tilføjer han: »Ganske klar over, hvad Indtryk hun rent erotisk har gjort paa mig, kan jeg ikke blive. Thi vist er det: Det at hun havde givet sig næsten tilbedende hen, bedet mig om at elske sig, det havde rørt mig i den Grad, at jeg vilde vove alt for hende. Dog hvor højt jeg elskede hende viser da ogsaa dette, at jeg bestandig har villet skjule for mig selv, hvor meget hun har rørt mig, hvilket dog egentlig ikke forholder sig til det erotiske.«

»Havde jeg ikke været en pøniterende, eller haft mit vita ante acta, eller været tungsindig, Forbindelsen med hende vilde have gjort mig saa lykkelig, som jeg aldrig havde drømt om at blive. Men selv for saa vidt jeg — fordi jeg desto værre var den jeg er — maatte sige, at jeg kunde blive lykkeligere i Ulykke uden hende end med hende — hun havde rørt mig, og jeg havde gerne, hellere end gerne gjort alt.

Men der var en guddommelig Protest, saaledes forstod jeg det: Vielsen. Jeg maatte25

fortie uhyre meget for hende, basere det hele paa en Usandhed.«

Man mindes herved uvilkaarlig en Dagbogsoptegnelse1 fra 1842: »Og han udstrakte sin Arm efter det, og han greb det, men han kunde ikke beholde det; det tilbødes ham, men han kunde ikke besidde det; — ak, og det var dog hans Øjes Lyst, og det var hans Hjertes Begæring. Og hans Sjæl var Fortvivlelsen nær; men han foretrak den større Smerte: at tabe og opgive det, for den mindre at besidde det med Urette; eller rettere talt, han valgte den mindre Smerte: at undvære det, for den større: at besidde det i Sjælens Ufred; —«

Af Brevene fra hele denne Periode ere kun faa daterede. De maatte derfor ordnes efter Skøn.

Min Regine!

Hvor skønt klæder et betydningsfuldt Blik et Ansigt, hvor fortryllende er et Øje, der forstaar ethvert Vink? Det er som læste den ene med Øjnene, hvad den anden skrev med Øjelaaget. Dog Øjet har sin Grænse, og Øjelaagets Skrift kan paa Afstand ikke læses, 1 Eftl. Pap. Pag. 319.26

den forstaas kun nærved. Men hvor hurtig er ikke Tanken, naar den, som en Pil fra den spændte Bue, udsendes med det stemte Sinds hele Kraft; hvor sikkert træffer den ikke sin Genstand! Hvor let og hvor skønt hæver den sig ikke, som Falken svæver over sin Genstand for at fastholde den, saa intet kan rive den fra den.

Det er i Eftersommeren henimod Aften. Dit lille Vindue staar aabent; Maanen kvælder, den overbyder sig selv i Glans for at fordunkle det Spejlbillede i Havet, der synes at overstraale den næsten farlig — saa pragtfuldt. Den blusser af Forbitrelse, skjuler sig i Skyen, Havet sitrer. — Du sidder i Sofaen, Tankerne svæve vidt omkring, Øjet bindes ikke af noget, kun i den vide Himmels Uendelighed forsvinde de uendelige Tanker, alt mellemliggende er borte, det er som sejlede Du i Luften. Og Du kalder de flygtige Tanker sammen, der vise Dig en Genstand. Og hvis et Suk havde fremaddrivende Magt, hvis et Menneske var saa let, saa æterisk, at den udpressede Luft, der udstrømmer i et Suk, kunde føre det afsted, og desto hurtigere jo dybere Sukket var — da vilde Du vel i samme Nu være hos mig.27

Men hvor hurtig er ikke Tanken, naar den, som en Pil fra den spændte Bue, udsendes med det stemte Sinds hele Kraft, naar Længsel er Buestrængen og en glad Forvisning den Arm, der spænder den, et usvigeligt Haab det Øje, der tager Sigte.

Hermed følger en Hieroglyf; man vil paastaa, at det er en Rosenkrans, dog at der ikke saa meget er Hentydning til Blomsten som til Kransen og den stille Højtidelighed, med hvilken dens Ejer plejer at lade den Led for Led gaa gennem sin Haand og nævne Navnet.

Din S. K.

Min Regine!

Til

Vor egen lille Regine!

S. K.

En saadan Streg under Ordet tjener til Efterretning for Sætteren om, at han skal spatiere det paagældende Ord. At spatiere betyder at trække Ordene ud fra hinanden; naar jeg derfor spatierer de ovenfor skrevne Ord, saa tænker jeg, at jeg skal trække dem saa langt ud, at en Sætter formodentlig vilde28

tabe Taalmodigheden, da han efter al Sandsynlighed ikke vilde komme til at sætte mere i hele sit Liv.

Din S. K.

Min Regine!

Tre Kroner1)

Det er Knippelsbro; den Person med Kikkerten, det er mig. Du veed, at de Personer, der forekommer paa Landskaber, i Almindelighed se noget kuriøse ud. Du kan derfor trøste Dig med, at jeg ikke ser slet saa grim ud, og at enhver kunstnerisk Opfattelse altid har noget idealt endog i at karikere. Flere Kunstkendere have været

uenige om, hvorfor Maleren slet ikke anbragte nogen som helst Omgivelse; nogle have troet, at det var en Allusion til et Folkesagn om et Menneske, der i den Grad havde fortabt sig i Nydelsen af Udsigten fra Knippelsbro, at han tilsidst slet intet saae uden det Billede, som Sjælen selv frembragte, og som han lige saa godt kunde have set i et mørkt Værelse. Andre have forment, at det havde sin Grund deri,

1 Med en Tegning af ham selv, der forestiller en Bro, hvorpaa staar en Mand med en uhyre Kikkert.29

at han ikke var stærk i det Perspektiv, der er nødvendigt for at tegne Huse. Kikkerten selv har imidlertid en egen Beskaffenhed, hvorom Traditionen fortæller følgende: Det yderste Glas er Spejlglas saaledes, at man, naar man retter den mod Trekroner og stiller sig selv paa venstre Side af Broen, under Vinkel af 35° mod Kbh., ser noget ganske andet end alle de andre Mennesker, der omgive en; saa at man, midt under en gemytlig Passiar om Udsigten over Skibene, ser eller tror at se eller haaber at se det, som Kikkertens hemmelighedsfulde Aand viser den, der forstaar at give den sin rigtige Retning. Kun i de rette Hænder og for det rette Øje er den en guddommelig Telegraf, for enhver anden et unyttigt Møbel.

Din Broder bebrejdede mig i Gaar, at jeg bestandig talte om: min Skomager, min Frugthandler, min Hyrekusk etc. etc. etc.; han syntes derved at sigte mig for en fremherskende Brug af den første Persons Ejendoms-Pronomen. At jeg er — vel ikke ekstensivt, men intensivt — langt stærkere i Brugen af den anden Persons Ejendomspro-nomen, det veed kun Du om Din trofaste Ven; og hvorledes skulde han ogsaa kunne30

vide det, hvorledes overhovedet noget Menneske, da jeg kun er Din.

Din for evig.

Som Vitterligheds Vidne tillader jeg mig at lade min forevigede P. Møller optræde: Givet paa vort Studerekammer.

Min Regine 1

Dette Brev har ingen Datum og skal heller ingen have, da dets væsentlige Indhold er Bevidstheden om en Følelse, som vel er til Stede hos mig i ethvert Øjeblik om end i alle Kærlighedens forskellige Tonearter, men som netop derfor heller ikke er til Stede i noget enkelt Øjeblik i Modsætning til andre (ikke Kl. 10 præcise, eller Kl. n slet, ikke den 10. November i Modsætning til den n. eller 12. do.). Denne Følelse foryngер sig nemlig bestandig, den er evig ung ligesom de Bøger, Middelalderen har overleveret os, der, skøndt flere hundrede Aar gamle, bestandig ere trykte i dette Aar. — Jeg var i Dag paa Knippelsbro; denne Dag har heller ingen Datum, som der ingen Dag er, uden at jeg foretager denne Ekspedition.31

Den Mortensdags Aften, da jeg udeblev til Kl. 8, var jeg paa Fredensborg; jeg kan ikke sige: i Gaar eller i Forgaars, da jeg intet i Dag har til Udgangspunkt. Man undrede sig over, at jeg kørte alene. Før, veed Du, at jeg aldrig kørte ene, men Sorg og Bekymring og Vemod vare mine trofaste Ledsagere; nu er Rejseselskabet mindre talrigt. Naar jeg kører ud, er det Mindet, Erindringen om Dig; naar jeg kører hjem, Længslen efter Dig. Og i Fredensborg mødes disse mine Ledsagere, falde hinanden om Halsen og kysses. Det er dette Øjeblik, jeg holder saa meget af; thi Du veed, jeg elsker Fredensborg ubeskriveligt for et Øjeblik, et Øjeblik, men kun et Øjeblik, der er mig ubetaleligt.

Som nu dette Brev er uden Datum og følgelig kan være skrevet til hvilken som helst Tid, saa følger deraf ogsaa, at det kan læses til enhver Tid, ogsaa naar nogen natlig Tvivl skulde overfalde Dig, da kan Du læse det endog om Natten; thi i Sandhed, har jeg noget Øjeblik tvivlet om, at jeg turde kalde Dig »min«, (Du veed, hvormeget jeg forbinder med dette Udtryk, Du veed det, Du, som selv har skrevet, at Dit Liv var afsluttet med mig, hvis jeg skulde skilles fra Dig; o,32

saa lad det da være indesluttet i mig saa længe, vi ere forenede; thi først da ere vi egentlig forenede), da er der intet Øjeblik, jeg har tvivlet om, nej, jeg skriver det af min Sjæls inderste Overbevisning, end ikke i den mørkeste Afkrog af Verden skal jeg tvivle om, at jeg er Din.

Din for evig.

S. K.

Min Regine!

Ku er det Vinter, men derfor netop Tid til at tænke paa Sommeren. Hesten fnyser, Tømmerne ligge ustrammede i min Haand, Naturen vaagner, hvert Træ bøjer sig i det første Morgengys hen for at se, om dets Sidemand endnu er paa det samme Sted, en ensom Fugl løfter sig og forsvinder i Skovens Hemmelighed. — Far vel, det er forbi hurtigere end det er sagt, set hurtigere end det er sket. — Hav min Tak, Du vidunderlige Natur! Hav Tak, Du vor fælles Moder, hvis evige Skønhed gemmer mere, meget mere, end Dine Børns umættelige Øjne kunne fortære! — Hesten skummer, den berører næsten ikke Jorden — uroligt bevæge Træernesig, en Længsel gennemsitrer dem, de bøje deres Hoveder vemodigt for endnu et Øjeblik at ses.

Det er Vinter, men Løvsalernes Fest blev fejret ved Vintertid. Saa vil jeg da ogsaa oprejse min Løvhytte. Jeg sidder stille i den; en Højtidelighed er bredt over den; men Naturen er uden Fortid, et Barn, der ikke kender Livets Smerte, ej heller dets Glæde; et Barn, der smiler uskyldigt, men intet kan fortælle. — Ønsker Du at se denne min Løvhytte, saa følger der en Tegning med. Man bruger i Almindelighed unge, friske, smidige Skud, ikke tørre Pinde uden Duft og uden Bøjelighed.

Din S. K.

Min Regine!

Was past, das muss sich winden, Was sich versteht, sich finden, Was gut ist, sich verbinden, Was liebt, zusammen sein. Was hindert, muss entweichen, Was krumm ist, muss sich gleichen, Was fern ist, sich erreichen, Was keimt, das muss gedeihn.

Det er Torsdag i Dag. Det veed Du. Men Julen kommer før Nytaar o: Det kirkelige

5Mit Forhold til hende«. 334

Aar før det borgerlige, og saaledes ogsaa det poetiske før det virkelige, hvilket udtrykker — ikke, at det poetiske hører op med det virkeliges Begyndelse, men at hint er ældre end dette og begrænser dette, saaledes som det evige altid begrænser det timelige.

Din S. K.

Min Regine!

Es endet Schmertz, So wie der Schertz, So wie die Nacht, Eh' man's gedacht.

Du fortalte forleden, da Du var oppe hos mig, at Din Fader til Din Konfirmation havde foræret Dig en Flaske Lilliekonval (Extrait double de muguet). Du troede maaske, at jeg ikke hørte det, eller Du troede maaske, at det var gaaet mit Øre forbi som saa meget andet, der ikke genlyder indenfor. Men nej, ingenlunde! Men som hin Blomst skjuler sig saa yndigt i det store Blad, saaledes lod jeg ogsaa den Plan, at sende Dig det medfølgende, skjule sig i Glemsels halv gennemsigtige Taageslør, for at den da, frigjort fra enhver udvendig endog nok saa fjern Opfordring, forynget til et nyt Liv, i Sammenlig-35

ning med hvilket dets første Eksistens kun var et jordisk Liv, nu kunde udbrede den Duft, som Længsel og Erindring (»fra min Ungdomsvaar«) rivalisere om. Nær havde jeg imidlertid ikke kunnet opdrive en saadan Extrait i Kjøbenhavn. Dog ogsaa i denne Henseende hersker der et Forsyn, og Kærlighedens blinde Gud øjner altid en Udvej. At Du modtager den i dette Øjeblik (lige før Du gaar ud), er fordi jeg veed, at ogsaa Du kender Øjeblikkets Uendelighed: blot det ikke kommer for silde. Il, du min Overbringer, il min Tanke, og Du, min Regine, stands et Øjeblik, blot et Øjeblik ståt stille!

Din for evig.

S. K.

Min Regine!

I dette Øjeblik er jeg færdig med den Recension, der i Dag skal afleveres. Du tror dog vel ikke, at det er fordi jeg har Pennen i Haanden, jeg ligesom benytter Lejligheden og skriver Dig til ved Lejlighed? Dersom Du kunde se de Kragetæer, der under en jasket Konvolut afgaa til S. T. Højærværdige Hr. Hofprædikant, Dr. Münter, R. af D. og

3*36

D. M., Medlem af Direktionen for Pastoralseminariet osv. osv.; dersom Du nu kunde se, med hvor megen Glæde min Haand tegner ethvert Bogstav, dersom Du kunde se, hvor let den hviler paa Papiret, og med hvor meget Eftertryk den stundom dvæler, hvor overgiven den stundom udslynger et Sving, der dog ikke farer vildt, men bøjer sig tilbage og omslutter Ordet, — da vilde Du vide, at jeg tænker paa Dig, og at jeg i Pennens Bevægelser ser langt betydningsfuldere Gestikulationer.

Min Regine! Du vil saa gerne høre dette Navn, og jeg vil saa gerne bruge det, og dog forbinde vi maaske forskellige Forestillinger dermed. Du forbinder maaske den ydmyge Tanke dermed, at Du er saaledes, som jeg ønsker, Du skal være, det Billedes Sandhed, som min Længsel søgte — og jeg, jeg forbinder dermed den stolte Tanke, at Du tilhører mig, ikke i et flygtigt Øjeblik, ikke delvis, men helt og altid. Og dog er jeg atter ikke stolt; thi hvad har jeg, uden hvad der blev mig givet. Hvis det havde været mig muligt at »bedaare« Dig, hvis jeg i egoistisk Tilfredshed kunde kalde Dig min, o! hvor fattig vilde jeg ikke være i min Rigdom,37

og hvor forfængelig vilde ikke min Glæde være; thi kun den, der er fri, kan bortgive sig, og jo friere han er, jo mere har han at ødsle med. Hver Gang jeg derfor kalder Dig »min«, da er det, fordi jeg paany forvisser mig om den Overflod, jeg besidder. Du har et Øjeblik revet Dig løs fra mig, for atter at slutte Dig endnu tættere til mig. Den, der ejer sig selv, ejer den største Rigdom; og om en end ejede al Verden, kunde han dog ikke være saa ødsel som den, der bortgiver sig selv. Mange vilde maaske ikke kunne begribe dette, men i mine Øjne er Du rigere end hele Verden, har større Overflod, end en østerlandsk Fyrste ejer— min Regine I — ødslere og gladere ved at ødsle end nogen anden kan være det.

Maaske tænker Du i dette Øjeblik paa mig; jeg staar maaske ikke tydelig og bestemt for Dig, men Din Bevidsthed dæmrer i Stemning — ogsaa i den er jeg til Stede. Jupiter forvandlede sig til en Sky for at besøge lo; ogsaa da, naar Du forflygtiger mig i en Sky, ogsaa da er jeg

Din S. K.38

Onsdagen den 9. Decbr.

Min Regine!

Han stopped hendes Øre, Han stopped hendes Mund; Saa foer han med den skønne Dybt ned til Havets Bund.

Det er omtrent, hvad jeg har gjort; thi da mit egentlige Liv ikke er i den udvortes og synlige Verden, men dybt nede i Sjælens Hemmelighedsfuldhed (og hvilket Billede herfor er vel skønnere og mere træffende end Havet), saa veed jeg intet at sammenligne mig selv med uden en Havmand; men saa blev det da ogsaa nødvendigt »at stoppe hendes Øre og stoppe hendes Mund«, det vil da sige, saa længe Nedfarten staar paa; thi dernede behøves det ikke, som man jo ser af det følgende Vers: »Mund paa Mund«. Saaledes behøves det heller ikke dernede, at stoppe hendes Øre; thi det er lukket, eller — for endnu bestemtere at udtrykke, hvor tilforladelig det er lukket — det er kun aabent for hans Røst. Dernede er nu mange smaa, men dog hyggelige Værelser, hvor man kan sidde trygt, medens Havet stormer udenom; i enkelte af dem kan man ogsaa fjernt høre Verdens Larm, ikke ængsteligt stormende,39

men stille hendøende, disse Værelsers Beboere i Grunden uvedkommende. Et af disse Værelser, der paa en Gang er Dagligstue og Solennitetssal, vil Du finde aftegnet paa medfølgende Stykke Papir. Og dog, hvortil denne hele Beskrivelse af Lokaliteter, som Du allerede selv kender, allerede har taget i Besiddelse og ejer, saa jeg selv kun ejer dem, for saa vidt jeg er

Din S. K.

Min Regine!

I Dag for 3 Uger siden ventede Du, at jeg skulde have skrevet Dig til, og det gjorde jeg ikke. O, men til hvem skulde jeg ogsaa have betroet Brevet! Erindrer Du Digtet »Violinspilleren ved Kilden«? Der kan være noget smukt deri; hvad der tiltaler mig mest er, at det kun er »Skovens lette Danser«, Fisken, Fuglen, Musen etc., han betror sig til. Jeg veed vel, at dette slet ikke ligger i Digtet, at en og anden, hvis han saae disse Linier, vilde beskylde mig for, at jeg lagde mere ind i Digtet, end der oprindelig laa. Kan saa være. Hvad bryder jeg mig derom, naar Du blot forstaar mig, naar vi blot have en hemmelighedsfuld Forbindelse, der bliver40

alle andre en Gaade, ikke fordi den blot betros umælende, men fordi den taler et Sprog, som kun Du forstaar og jeg, naar Du har forstaaet mig. Altsaa for 3 Uger siden ventede Du, at jeg skulde skrive og ikke komme — i Dag venter Du, at jeg skal komme og ikke skrive. Hvad om jeg gjorde begge Dele. (Imidlertid kommer jeg formodentlig først Kl. 12 for at følge med Dig til min Tante i Gothersgade).

Ja i Sandhed jeg kommer, jeg skriver, jeg tænker, jeg taler og venter og sukker, og mit Værelse genlyder af mine Monologer; og kun til Dig, min eneste fortrolige, tør jeg betro, hvad der saaledes snart henrykt bruser i mig, snart fortaber sig i et stille Sværmeri — kun Dig tør jeg betro, hvad Du har betroet mig. Thi vid, at hver Gang, Du saaledes gentager for mig, at Du elsker mig af Din Sjæls inderste Fylde, da er det, som om jeg hørte det for første Gang; og ligesom, hvis et Menneske ejede hele Verden, han vilde behøve hele sit Liv for at overskue sin Herlighed, saaledes synes jeg ogsaa at behøve et helt Liv for at besinde mig paa al min Rigdom, som indeholdes i Din Kærlighed. Vid, at hver Gang Du saaledes højtidelig forsikrer mig, at Du elsker4i

mig altid lige meget, baade naar jeg er glad, og naar jeg er bedrøvet — mest naar jeg er bedrøvet, fordi Du veed, at Sorg er en himmelsk Hjemve, og at alt godt i Mennesket er et Smertens Barn — vid, at da frelser Du en Sjæl af Skærsilden. Du veed, at den katolske Kirke lærer, at en froms Bønner skaffe de Sjæle Lindring, der leve i Skærsilden; jeg veed, at det er saaledes; og hver Gang, Du nævner Din Kærlighed, da hører jeg ikke længere Lænkernes Raslen, da er jeg fri, uendelig fri som Fuglen i Luften, da er jeg fri og glad ved min Frihed, selv Vidne til min egen Glæde, som jeg var tilforn Fange og min egen Fangevogter.

Din for evig S. K.

Naar Du lugter til den Heliotrop, som endnu holder sig frisk der hjemme, da tænke Du paa mig; thi i Sandhed, mit Sind, min Sjæl vender sig mod denne Sol, »efter Dig jeg en inderlig Længsel faar, Du Kvindernes Sol«.

Mennesker giver han (Eros) Fred, og Havet det stormende Hvile.

Vinden byder han Tavshed, og Sorg han dysser i

Slummer.42

Onsdagen den 30. Decbr.

Min Regine!

For at overbevise Dig om, at det ikke er til Tobak, Din Æske bliver brugt, men at den snarere gør Tjeneste som et Slags Tempel-Arkiv, medfølger hosliggende Dokument.

Jeg erindrede Dig i Dag om hin Onsdag, da jeg anden Gang i mit Liv nærmede mig til Dig. Vejret selv fremkaldte dette Minde i min Sjæl, saaledes som en Vinterdag stundom gennem en vis Lighed, netop paa Grund af sin Ulighed, ret levende kan opfriske Tanken om en Sommerdag. Jeg følte mig saa ubeskrivelig let. Jeg kørte til Lyngby ikke som sædvanlig mørk og forstemt, henkastet i et Hjørne af Vognen. Jeg sad midt paa Sædet ualmindelig rank, Hovedet ikke bøjet ned, men glad og tillidsfuld skuede jeg omkring mig. Enhver, jeg mødte, var saa uendelig velkommen. Det var med en blandet Følelse, jeg hilste dem, som havde hver især paa en Gang et gammelt Venskabs hellige Højtidelighed og et nyt Bekendtskabs forførende Trylleri. I Præstegaarden overøste jeg alle med Smigrerier; vi svømmede i Overflod. Det var mig en Glæde at ødsle, fordi jeg følte mig43

berørt af noget, der var højt ophøjet over Smiger . . .

.... Dog denne Erindring berørte Dig smertelig i Dag. Du misforstod mig. Saa lad mig da fortælle en anden gammel Historie, som ogsaa tildrog sig en Onsdag. Denne Begivenhed falder i den historiske Tid, og jeg vil derfor sætte Datum til. Det var Onsdagen den 18. November 1840, at Du sagde til mig, at Du havde ventet Brev fra mig. Jeg vilde først give Dig Din Bemærkning tilbage ved at eftervise, at det nok egentlig ikke tilkom mig at skrive, men at modtage Brev. Dine Betragtninger angaaende Vanskeligheden af at komme til at skrive og faa Brev afsendt, vare en ren og god Sæd, som bleve nedlagte i en Jord, der var behørig renset; (thi Du erindrer, at jeg fortalte, hvorledes Tanken om disse Vanskeligheder pludseligt var falden mig ind, og at denne Tanke i samme Øjeblik var min bedste, min trofaste Ven, som aldrig skulde vige fra min Side); og nu opblomstrede en rig (Latineren siger læta o: en glad) Overflødighed, hvor før en kold Vind strøg hen over nøgne Marker. Du fortalte, at Du havde tænkt paa selv at bringe Brevet. Jeg saae Dig den Gang, jeg ser Dig44

lige saa tydeligt, lige saa levende i dette Øjeblik. Du gaar stille og ydmyg; Dit Øje fæster sig mod Jorden, kun stundom hæver Dit Blik sig mod Himlen fuldt af Fred og Salighed; Du gaar uanfægtet og uforstyrret af Verdens Omgivelser, Din Tanke kun rettet paa een Genstand som en from Pilgrim i Kærlighedens Tjeneste. Ubemærkt gaar Du Din Gang, (jeg ser det alt i Aanden); ingen bøjer sig ærbødig for Glorien om Dit Hoved, men heller ingen beklager Dig medynksfuldt (Du erindrer maaske, at Du talte om A ... s Familie); kun een ser Dig, kun een forstaar Dig, men han skal heller ikke tillade Dig, end ikke i Aanden at foretage denne Vandring. Og naar Du da stundom vemodig bøjer Dit Hoved, da veed han, at Aanden er redebon, da iler han Dig i Møde, da føler han, min Regine, at Du har sejret over ham, da vil han ikke prøve Dig mere; og skøndt Striden var snart forbi, og skøndt han med en lille Forandring kan sige som Cæsar: Jeg kom, jeg saae, hun vandt, saa skal Glæden dog ikke være mindre langvarig.

1 Din S. K.

Det medfølgende Manuskript forestiller en Krans og et Øje, som ser denne Krans.45

Min Regine I Gud give Dig et glædeligt Nytaar: Mange Smil og faa Taarer! Jeg sender Dig hermed et Lommetørklæde. Jeg har ladet det lægge under Din Hovedpude. Naar Du engang pludselig skulde vaagne ængstet af en smertelig Drøm, naar Du ikke formaar at holde Taarerne tilbage, da aftørre Du dem med dette Linklæde. Da tænke Du paa, at det er mig, der har sendt Dig det, at jeg gerne selv vilde standse dem. Men naar Du da glad, tilfreds, rig som hin fattige Enke, der bortgav alt, hvad hun ejede, rigere end Verden, lægger dit Hoved til den samme Pude, da erindre dette Linklæde Dig atter om mig, om at

Du har aftørret mine Taarer, den eneste, der

«

har gjort det, som Du jo ogsaa er den eneste, der har set dem. Da vil Du lettelig, naar Du selv vil, kunne se mit Billede i dette Klæde. Den fromme Monica aftørrede Jesu Sved med et kosteligt Linklæde; til Belønning blev hans Billede deri, og da det var fem Gange sammenlagt, ejede hun fem Lignelser af ham. For at se mit Billede i dette Klæde, maa Du selv kalde det frem, men det veed jeg, at Du formaar. O, men kald mig ikke frem urolig og bekymret som den, hvem mørke Tanker46

ikke unde Fred, hvem lønlig Sorg jager som en ustadig Aand flygtende omkring, men mild og venlig, fuld af Haab og Tillid. I ethvert Tilfælde ønsker jeg ikke, dette Linklæde maa vige fra dit Leje.

Din S. K.

Min Regine!*)

Drømmer jeg, eller »kommer en Drøm fra min Ungdomsvaar til min Lænestol« — Dette Billede er jo i Dit Eje, og dog er det nu her; men det har ingen Ro, intet blivende Sted mere hos mig, det længes utaalmodigt

1 Med et lille, koloreret Billede, der forestiller en Sanger med sin Lut uden for et Buevindue, hvorfra hans elskede enten giver ham eller selv modtager en Blomst. Paa Bagsiden findes, skrevet med hans Haand, følgende:

Es vergeht keine Stund in der Nacht, Da mein Herze nicht erwacht, Und an Dich gedenkt, Das Du mir viel tausend mai Dein Herze geschenkt.

Des Knaben Wunderhorn.

Neden under har hun tilføjet:

Og er Dig min Arm til saa stort Behag,

Til Trøst og Ro, Skøn Havmand saa skynd Dig, saa kom og tag Dem begge to!47

efter at tage Budskabet med til Dig og blive hos Dig. Hun holder en Blomst i Haanden. Er det hende, der rækker ham den, eller har hun modtaget den af ham, giver den tilbage for atter at modtage den? Det veed ingen Trediemand. Den vide Verden ligger bag ved ham, han har vendt den Ryggen, og Stilhed hersker overalt som i Evigheden, hvilken sligt Øjeblik tilhører. Maaske er det Aarhundreder siden, han sad saaledes, maaske var det lykkelige Øjeblik kun saare kort og dog nok for en Evighed. Med Billedet vender da ogsaa min Tanke tilbage til sin Begyndelse, og jeg river mig bort fra alt, hvad der vil fængsle mig med Sorgens Lænke, og raaber højere end Sorgerne . . . dog, dog, dog under alt dette er jeg glad, ubeskrivelig glad; thi jeg veed, hvad jeg ejer. Og naar det stormer og bruser i Tankernes Værksted, da lytter jeg efter Din Stemme; og naar jeg staar midt i Trængsel, i mig uvedkommende Larmen og Støjen, da ser jeg Vinduet aabent, og Du staar sommerlig paaklædt, som fordum hos Schlegels, og ser og ser, og al anden Omgivelse bliver Dig fremmed og bidrager kun til, uden Tanke for andet, urokkeligt at vende Din Opmærksomhed, Din Sjæl hen paa eet48

Punkt, og Afstanden mellem os forsvinder, og Du er min, forenet med mig, om end en Verdensdel adskiller os.

Jeg sender hermed et Halstørklæde; jeg vil bede Dig at modtage det, og ønsker, at Du ene veed, at Du ejer denne Ubetydelighed. Naar Du da er festlig paaklædt (Du veed, hvad jeg mener hermed), og Du sidder alene og venter mig, da vil Du lade mig forstaa, at Du er i Besiddelse deraf, og at denne Besiddelse ikke er Dig ukær.

Din S. K.

Min Regine 1

Her ser Du det Manuskript, der var Aarsag i, at jeg maatte forlade Dig saa præcis. Og, ikke sandt? Du vil formodentlig give mig Ret i, at hvis den lærde Verden fik det at se, vilde den erklære det for det taabeligste, jeg endnu havde skrevet, ja, for aldeles meningsløst.

Saa modtag da ogsaa min Lykønskning, eller rettere den Sum af Ønsker, der fra forskellige Tider og Dage have sat sig i Bevægelse, alle for at drage op til Dig, modtag dem alle samlede i eet Ønske: Gud give, at ingen maa tage Din Glæde fra Dig — ikke49

Du selv ved urolig Higen, ved utidig Tvivl, ved selvfortærende Mismod — ikke jeg ved mit tunge Sind og mine selvgjorte Bekymringer. Ikke Medgangs Smil — ikke Modgangs Taarer — ikke Længselens utaalmodige Hasten — ikke Erindringens skuffende Bedøvelser. Modtag dette Ønske. Og synes det Dig end et Øjeblik, at jeg er bleven saa gammel, at mit Ønske ligner en Bøn, min Udtalelse deraf en Velsignelse, saa modtag den dog, modtag den med lige saa megen Bevægelse, som jeg meddeler den, da veed jeg, at der vil komme den Tid, da jeg atter med Velsignelse vil forvisse mig om, at 'Du har bevaret Din Glæde; men da vil min Velsignelse være en Taksigelse, fordi jeg saa Opfyldelsen af det, der af alt ligger mig mest paa Sinde. Din s R

Tirsdagaften — Onsdagmorgen.

Min Regine!

Jeg frister Dig ej længer, nu kender jeg Din Hu,

Krist give, hver en Ungmø var trofast som Du.

Belønne Dig— det vil jeg: Du har talt mig til Behag.

Guds Fred! Farvel! I Morgen er der atter en Dag.

Hvorledes nu Volmer har belønnet hende, derom taler Visen intet; og hvor fornemt det

»Mit Forhold til hende«. 450

end lyder i Kong Volmers Mund: Jeg vil belønne Dig, saa staar Pigen aabenbart saa højt, saa klippefast (og Klipper pleje ikke at ligge i Moser), at hver kongelig Gave er altfor ringe. Den poetiske Ligevægt tilvejebringes derfor først, naar vi antage, at Kong Volmer og en vis anden Person i Grunden er en og den samme. Idet da den vilde Volmer tumler sin urolige Hest og stormer bort som en Efteraarsblæst og vil trøste hende med, at »i Morgen er der atter en Dag«, da er det ikke saa, nej, nej;

Men over Gærdet svang sig hendes hjertenskære Ven, Han ilede med Jubel i Pigens Arme hen.

Og skøndt det synes mig, at ogsaa i dette Tilfælde Belønningen udebliver, saa vil Pigen dog maaske finde sig saa tilfreds, at hun vil anse sig for belønnet, idet hun forvisser sig om, at han var og dog ikke var i det fremfarende Stormvejr, men er i den sagte Luftning.

Din S. K.

Min Regine!

Nu har jeg læst saa meget af Plato om Kærlighed, og dog er der en Lovtale over den, jeg sætter mere Pris paa end summa4i

summarum af alle Konkurrenternes ved Gæstebudet; eller rettere, der er en Kærlighed, som jeg vil holde en Lovtale over, vel ikke ved et Gæstebud, men i Nattens Stilhed, naar alle sove, eller midt i den støjende Larm, naar ingen forstaar mig. — I Midnattens Stilhed; thi Dagen begynder jo ved Midnat, og ved Midnat vaagnede jeg, og Timerne bleve mig lange, thi hvad er hurtigt som Kærlighed. Kærlighed er det hurtigste af alt, hurtigere end sig selv.

Zwei Musikanten ziehe daher, Vom Wald aus weiter Ferne, Der eine ist verliebt gar sehr, Der andre wär'es gerne.

Hvad her er adskilt i to, det forener Kærligheden i een; han er paa en Gang forelsket, og dog ønsker han bestandig at være det; en Uro, en Higen, en Længsel gør, at han i ethvert Øjeblik ønsker at være det, han i samme Øjeblik er. Den overbyder bestandig sig selv, uagtet den anden, der byder, er den selv, og den for saa vidt er ene om Budet. I en salig Utaalmodighed byder den stedse højere, højere, fordi Besiddelsen af det, der er dens Genstand, er inkommensurabel med enhver Værdi. Som hin Købmand sælger den alt for at købe

4*52

den Ager, hvori den kostelige Perle laa, og ønsker bestandig at eje mere for at betale den dyrere. Ligesom Købmanden hver Gang, han betragter sin Skat, sukker ved sig selv: hvorfor blev dog ikke hele Verden min Ejendom, at jeg kunde give den bort for at erhverve den Skat, jeg ejer; saaledes besidder Kærligheden aldrig sin Genstand død og magtesløs, men stræber ethvert Øjeblik at erhverve, hvad den i samme Nu besidder. Den siger ikke: nu er jeg sikker, nu vil jeg slaa mig til Ro; den løber bestandig hurtigere end alt andet, thi den løber sig selv forbi. Men denne Hasten, denne lien, denne Uro, denne Længsel, denne Ønsken, hvad er det andet end Kærlighedens Magt til at uddrive af Glemsel, af Sløvhed — af Døden. Og hvad vilde selv Himlens Salighed være uden Ønske, uden Ønsket om at besidde den; thi det er kun den nøgterne Forstand, der mener, at det er taabeligt at ønske, hvad man har. Men dette Ønske er vel ogsaa højrøstet og hviskende efter Omstændighederne, men aldrig mange-tunget; thi hvis jeg turde ønske, da veed jeg vel, hvad jeg vilde ønske, og hvis jeg turde ønske syv Ting, da havde jeg dog kun eet Ønske, uagtet jeg med Glæde vilde ønske det53

syv Gange, om jeg end vidste, at det var opfyldt med den første Gang. Og dette Ønske er det samme som det er min fuldeste Overbevisning: at hverken Død ej heller Liv, ej heller Engle, ej heller Fyrstendømmer, ej heller Magter, ej heller det nærværende, ej heller det tilkommende, ej heller det høje, ej heller det dybe, ej heller nogen anden Skabning maa kunne rive mig bort fra Dig, ej heller Dig fra mig.

Die stehen allhier ins kaiten Wind, Und singen schön und geigen: Ob nicht ein süss vertraümtes Kind*) Am

Fenster sich wollt zeigen?

Efterskrift. Naar Du har glemt alt det mellemliggende, vil jeg bede Dig om blot at læse Overskrift og Underskrift; den har, som jeg selv har fornummet, en Magt til at dysse og vække, som kun faa Besværgelses-Formu larer.

Din S. K.

*) Jeg haaber, at dette Prædikat maa passe paa Dig, og at Du ikke for meget har ængstet Dig ved Tanken om, at jeg pludselig skulde blive en halv Alen mellem Øjnene.54

Onsdagen den 28. Kl. 4 Eftm.

Min Regine!

---Og Vinteren kom, og Blomsten

visnede, men han frelste dog nogle ud af Kulden. Og han sad uden for Vinduet, og han rakte dem længselsfuldt op; men Livet i dem var for svagt; og for om muligt at bevare det, knugede han dem fast i sin Haand, og de døde; men en Draabe blev der tilbage, der født med Smerte har en Udødelighed i sig som kun Blomsterduft og gamle Melodier.

Bring hurtigt Brevet ad den lange Vej.

Ringens Aand, En snellere Befordring fikst Du ej.

Din for evig

S. K.

Min Regine!

Da dog al Skriven kun er en mat Hvisken, saa har jeg sagt den Overskrift højt for mig selv, og, saa vidt jeg kunde skønne, med den Stemme, som jeg ikke saa meget har i min Magt, som den snarere har mig i sin; ja, jeg kunde sige, som Du har i Din, uagtet Du er tavs, og det er mig, som taler.

Da Du har opgivet de højere musikalske Studier (tro nu ikke, at min Mund spidser55

sig til et sarkastisk Smil, eller at min Læbe sitrer af Kaadhed; sitrer den, da er det, fordi den endnu bæver lidt fra sidste Gang, den oplod sig), saa vil Du tage til Takke med en lille Understøttelse til Musikens Udbredelse i Dagligstuen. Ogsaa der vil det ikke mangle Dig paa Anledning til musikalske Studier, hver Gang Du forsøger ved Musikens Hjælp at forjage det mørke Sind hos mig. Om derfor end Dit Spil ikke er fuldendt i kunstnerisk Henseende, saa vil dette dog meget godt kunne lykkes Dig. David formaaede at fordrive Sauls onde Lune, og jeg har dog aldrig hørt, at han var en saa stor Kunstner. Jeg tænker, det var hans unge, livsglade, friske Sind, der hjalp saa meget; og Du har dog endnu eet — en Kærlighed, for hvilken intet er umuligt.

Din S. K.

Min Regine!

Tak for al den Tid, Du har anvendt paa Brevtasken! tak for al det Tankebroderi, Dit Sind har fremtryllet, medens Din Haand sindrigt dannede af Perler synlige Billeder, synlige, men derfor ogsaa forgængelige, ikke evige som hint Tankens Arbejde! tak for Brev-56

tasken! tak for Dit Ønske Søndageftermiddag! tak for Dit Ønske Torsdagmorgen! tak fordi Du kom! tak fordi Du kom tidligt! tak fordi Du kom alene! tak for Din Glæde! tak for Din Angst!

Jeg sender Dig hermed en Rose. Den har ikke udfoldet sig under mine Hænder i al sin Glans som Din Gave; men den er visnet under mine Hænder; jeg har ikke som Du været et glad Vidne til, hvorledes alt udfoldede sig; jeg har været et vemodigt Vidne til, hvorledes den mere og mere svandt hen; jeg har set den lide; den tabte Duften, dens Hoved blev mat, dens Blade bøjede sig i Dødens Strid, dens Rødme svandt hen, dens friske Stængel

fortørredes; den glemte sin Herlighed; den troede sig glemt, og den vidste ikke, at Du bevarede Erindringen om den, den vidste ikke, at jeg bestandig kom den i Hu, den vidste ikke, at vi begge forenede bevarede dens Minde. — I Sandhed, dersom den havde vidst det, da var den levet op igen af Glæde, og naar dens Tid atter var kommen, da vilde den blot have haft eet Ønske, og dette Ønske efterkommer jeg herved, den vilde ønske, at den maatte blive hos Dig; thi den vilde sige: Du saae mig daglig,57

og om jeg end takker Dig, at Du ikke glemte mig, saa forundrer det mig ikke; men hun saae mig ikke, og dog glemte hun mig ikke. Saa efterkommer jeg da herved dens sidste Villie; den vender tilbage til Dig, som den oprindelig tilhørte Dig. Dens Grav er hvid og ren, Dit Segl er sat for. Du ser det maaske ikke; men det er ogsaa usynligt. I Tusind og een Nat beskrives en Pige, der foruden andre Egenskaber ogsaa havde en Mund som Salomons Signetring. Naar jeg derfor trykker mine Læber til dette Papir, da sætter jeg ikke mit, men Dit Segl for. Vel veed jeg, at hvis nogetsteds, saa kan her lettelig opstaa Grænsestridigheder; men jeg har afgjort dem. Seglet er Dit, men jeg bevarer det. Men i en Signetring veed Du ogsaa, at Bogstaverne staa bagvendt; deraf kommer det, at det »Din«, hvormed Du giver Besiddelsens Vished Gyldighed, fra min Side set viser sig som et »min«. Hermed har jeg forseglet denne Pakke, og jeg vilde bede Dig, at gøre ligesaa ved den medfølgende Rose, inden den henlægges i Tempel-Arkivet.

Din S. K.

Hermed følger en Aftegning af Seglet.5»

Min Regine!

Øjeblikket vil ikke begunstige os. Nu vel, saa vil vi erindre. Erindringen er mit Element; og min Erindring er evig frisk; den slynger sig som et rindende Vand gennem mit Livs Hede og nynner og fortæller, og fortæller og nynner altid det samme, dysser Sorgerne, vinker og lokker mig til at følge tilbage til dens Udspring, hvor den sprudler frem af Barndommens dunkle Minder. Det er derfor ikke blot, naar modsatte Stemninger berøre hinanden, at min Erindring lever op, ligesom grønne Kranse, skøndt visnede, dufte igen mod Forandring i Vejrliget (ihvorvel al Erindring dufter sødest og mest ubeskriveligt mod Regn), nej, den lever bestandig; og jo mere Verden gaar imod, jo stærkere erindrer jeg. Imidlertid er jeg m. H. t. min Erindring endnu ung, hvilket Du vil se deraf, at det ikke gaar mig som gamle Folk, der vel erindre det, der er dem fjernest i Tid, men ikke det, der er dem nærmest. For mig forklarer (transfigurerer) enhver harmonisk Berørelse af Ideen og Livet sig øjeblikkelig i en Erindring; og medens den bringer mig det længst forbigangne nær, skyder den det nærmest forbigangne langt tilbage for at drage59

det frem i Erindringens Hell-Dunkel. Uagtet det saaledes jo netop er i Dag, at Øjeblikket har nægtet os sin Bistand, uagtet, medens jeg skriver dette, Timen endnu ikke er kommen, saa erindrer jeg alt dette som noget længst forbigangent, hvorved det taber Smertens Braad og beholder Vemodens Sødme.

Din S. K.

Min Regine!

... De tugte mest den, de har kær, Det kalder Verden Daarefærd, De følges ad i Død og Grav, Det kalder Verden Galenskab.

Naar jeg som i Dag, vel ikke koldt og strengt (det vilde jeg aldrig kunne), men alvorligt om end mildt og ømt, har talt med Dig, vilde jeg nødig, at Du noget Øjeblik skulde tro, at jeg i slige Timer følte mig selv som bedre; og for at vise Dig, at jeg tugter mig selv paa samme Maade, sender jeg Dig til Erindring om denne Formiddag et Eksemplar af det N. T., og takker Gud for, at jeg blev den, hvem det blev betroet at bringe Dig, hvad vi alle behøve. For hver Sejer, Du vinder, veed Du vel, at Englene i Himmelen glæde sig; men denne Glæde bliver jo6o

ikke mindre derved, at der er een paa Jorden, vel et ringe Menneske, der ydmygt deler denne Glæde.

Din S. K.

Min Regine![1]

Det er Løverdag, og jeg kommer ikke til Dig. Da dog min Stemme, hvor højt jeg end taler her hjemme, vilde være for svag til at naa Dit Øre, hvis den ikke, som jeg haaber, genlyder deri (og skulde Du en enkelt Gang ikke fornemme den, da maa Du tro, det kommer deraf, at den slumrer; men den vaagner snart igen), saa sender jeg Dig dette lille Billede, der, hvor tavst det end er, dog visselig ikke blot kan tale, men ogsaa tiltale Dig. Det er en gammel Kone, der læser. Hun læser højt, det er aabenbart, imidlertid ikke saa meget fordi der er nogen, der hører derpaa, som fordi det er en Trang i Mennesket, naar det skal tilegne sig det bedste, da ikke blot at ville se det, men ogsaa at ville høre det (Du kan selv gøre et Forsøg; jeg tvivler paa, Du kunde være fornøjet med, at Dit Øje flygtigt gled hen over de Ord: Min

1 Med et lille, koloreret Billede forestillende en gammel Kone, der sidder med en opslagen Bog i Skødet.61

Regine, eller vedholdende stirrede derpaa; jeg i det mindste siger det højt atter og atter). — For at jeg dog ogsaa kunde have noget, har jeg beholdt Dit Strikketøj. Det sidder jeg og ser paa. Jeg har skudt det lille Bord, der staar foran min Sofa, bort; Dit Strikketøj ligger ved min Side. Jeg læser højt; der bliver Tavshed; jeg bøjer mig om for at udhvile mit trætte Hoved ved dit Bryst. — Det ringer. — Jeg tager mine Briller[1] paa for at lukke op. — Endnu en Gang vender jeg tilbage for at underskrive mit Brev. Og hvad jeg modtog af min Fader, det overgiver jeg til Dig.

»Din Dig oprigtig elskende og ganske hengivne«

S. K.

Kl. 91/2 Formiddag.

Min Regine I

Du havde maaske ventet med »gamle Minder« ogsaa at have modtaget et vordende Minde i Form af et Brev. Det blev ikke Tilfældet; modtag derfor disse Linier, der, hvo veed det, maaske snart kunne blive en Repræsentant

1 »Thi Briller skjule meget — ogsaa en Taare i Øjet«. Eftl. Pap. 1839. Pag. 216.62

for en svunden Tid. At Du venter Brev fra mig er smukt, især naar denne Venten ikke er en heftig Uro, der skal beroliges, men en hellig, stille Længsel, som ikke fortærer det udvortes Bevis for deri ligesom at mættes, men gemmer det som Marie dybt i sit Hjerte, — ikke fortærer det, fordi den kan ernære sig selv, fordi den føler i sig en salig Forvisning, en Spirekraft for et evigt Liv. At jeg derimod hvert Øjeblik føler i mig en Stemning, der truer med et Brev, om end Omstændigheder bestandig drive den bort, og at jeg derfor, om der end laa nok saa lang Tid mellem hvert Brev, bestandig, hver Gang jeg skriver, finder det saa naturligt, som om jeg havde gjort det samme Dagen i Forvejen, det er Modbilledet hertil. Men Friheden er Kærlighedens Element. Og jeg er overbevist om, at Du holder mig for meget i Ære til at ville se i mig en fungerende Kammerjunker, der med bogholderagtig Samvittighedsfuldhed forrettede Kærlighedens Ministerialia, eller ønske, at jeg skulde konkurrere til en Medaille for Vedholdenhed i kinesisk Kunstflid; og jeg er forvisset om, at min Regine er for poetisk til, naar et Brev udebliver, da at se heri en Mangel paa »pligtskyldig Opmærksomhed«,63

for at bruge et officielt Udtryk; for poetisk til, om der end aldrig kom noget Brev, da at længes tilbage til Ægyptens Kødgryder, eller ønske idelig at omkredses af en kælen Elskers forlibte Møllegang. Mine Breve ere ikke en successiv afmattende Forbløden; hvert Brev er en Frugt af et Besøg, som Elskovs-Guden benaadede mig med, hvori jeg ved mit Brev indvier den, fra hvem Guden altid hilser, i hvis Navn han kommer; thi Kærligheden er intet eller en fad Leflen, naar den ikke har en bestemt Skikkelse. Denne paatager Guden sig, eller rettere sagt, han lader en hellig Søvn falde paa Dig og fører Dig til mig, og Du veed det ikke; mit Brev underretter Dig først om, at Du har besøgt mig, og vi takke ham begge, ham, Guden, hvem vi skylde saa meget, som tildeler saa rigeligt til alle, som bede, men ikke fordre.

Din S. K.

I dette Øjeblik gaar jeg forbi Dit Vindue. Jeg ser paa mit Ur, det antyder, at jeg har set Dig; hvis jeg ikke ser paa Uret, har jeg ikke set Dig.64

Middag Kl. 1.

Min Regine!

Endnu i dette Øjeblik tænker jeg paa Dig, og naar det stundom synes Dig, at jeg unddrager mig Dig, da er det ikke, fordi jeg elsker Dig mindre, men fordi det er bleven mig en Nødvendighed i visse Øjeblikke at være alene. Derfor er Du imidlertid ingenlunde udelukket af mine Tanker, glemt, tværtimod! Du er ret levende til Stede. Og naar jeg tænker paa dit trofaste Sind, da bliver jeg atter glad, da omsvæver Du mig, da forsvinder alt andet fra min Horizont, der udvider sig uendelig og kun har en eneste Begrænsning. (Den medfølgende Haandtegning giver Dig et Begreb derom.) Da vender jeg atter tilbage til Dig, og den svævende Tanke finder Hvile i Dig.

Din S. K.

Min Regine!

Du erindrer maaske, at jeg omtrent for et Aar siden sendte Dig en Flaske af denne Essens med Tilføjende, at jeg med Flid havde ladet nogle Dage gaa hen, efter at Du havde ytret Din Forkærlighed for den, for at skjule den fine Blomst i Erindringens Slør. Nu65

erindrer jeg atter dette. Jeg erindrer altsaa, at Du den Gang ytrede det; jeg erindrer at jeg erindrede, at Du ytrede det. Erindringen derom er saaledes bleven mig endnu kærere, ikke baglænds men forlænds. Det er den Velsignelse, Tiden har. Jeg sender Dig altsaa en Flaske heraf indsvøbt i en Mangfoldighed af Blade-Omslag. Men disse Omslag ere ikke af den Natur, at man i en Hast river dem af, eller ærgerlig kaster dem bort for at komme til Indholdet; tværtimod, det er netop dem, man har Glæde af, og jeg ser med hvor megen Omsorg og Omhu Du vil udfolde hvert enkelt Blad og derved erindre, at jeg erindrer Dig, min Regine, og selv erindre

Din S. K.

Kierkegaard fortæller derefter videre i Optegnelserne, at han skrev til hende og sendte hendes Ring tilbage, samt at Billetten findes ordret i det »psykologiske Eksperiment«. >Jeg har med Flid ladet dette være rent historisk. Skulde hun faa Bogen at se, vilde jeg just, at hun skulde mindes derom.«

Hvorfor hun netop skal mindes herom, forstaar man, naar man følger Sagens videre Ud-

vikling og lærer de paafølgende Maaneders smertelige Uhygge at kende. I en senere Tid vil han da ligesom dokumentere for hende, hvorledes han — i det mindste med Hensyn hertil — ikke bærer noget Ansvar.

Som tidligere antydet havde Indblikket i Tungsindets Magt over Kierkegaards Sjæl, i Stedet for at afskrække hans Forlovede, netop forøget hendes Ømhed, saa hun kunde føie Trang til at sætte alt ind paa at blive hos ham — just for hans Skyld. At der heri tillige ganske naturligt blandede sig en mere egoistisk Smerte ved at skulle miste ham, har hun da heller ikke lagt Skjul paa. Men Udslaget af disse Følelser blev saa heftigt og Fortvivlelsen saa aabenbar, at Kierkegaard vendte tilbage til hende — ikke for at blive; men netop, som han selv siger, for »at støde fra«, og derved saa vidt muligt virke hen til, at hun med samlet Sjæl kunde gaa Adskillelsen i Møde.

I disse Bedragets trange Dage, hvor han af al Magt søgte at fjerne hende bl. a. ved at lade, som om han ikke mere brød sig om hendeiagttog han efter egen Beretning den

1 Jfr. Eftl. Pap. 1841. Pag. 294 >--Jeg er ikke

vant til at sætte min Ære i min Skændsel, og dog maa67

Forsigtigheds Omsorg med Mellemrum at sige ligefremt til hende: »Giv efter, slip mig! Du holder det ikke ud«; men dertil svarede hun lidenskabeligt, at hun hellere vilde holde alt ud, end slippe ham. — For at spare hende Krænkelse foreslog han ogsaa, at give Sagen en Vending, som om det var hende, der hævede Forlovelsen. Dette

vilde hun imidlertid heller ikke, men svarede blot, at holdt hun det andet ud, kunde hun vel ogsaa nok holde sligt ud. »Desuden,« mente hun, »var der vel ingen, der vilde lade hende mærke noget i hendes Nærværelse, og hvad de sagde om hende i hendes Fraværelse, kunde jo være det samme.«

Han blev ligeledes rørt, ja imponeret over en Udtalelse fra en af Søstrene, som, da Træk af hans sære Adfærd i denne Tid paa mange Maader sivede ud mellem Familiens Venner og Bekendte, og da — efter hans egne Ord — »alle kløgtige let forstode, at jeg var en Skurk, og enhver kløgtig smigrede sig selv med at kunne ganske forstaa det«, kun stille bemærkede: »Jeg kan ikke forstaa Magister Kierke-

jeg staa i hendes Øjne som en Bedrager, og det er den eneste Maade, jeg kan gøre godt igen, hvad jeg har gjort galt«.

5*68

gaard, men jeg tror alligevel, at han er et godt Menneske!«

Selv udbryder han: »Det var en frygtelig kvalfuld Tid — at maatte være saaledes grusom og saa at elske, som jeg gjorde. Hun stred som en Løvinde; havde jeg ikke ment at have en guddommelig Modstand, hun havde sejret.«

»Saa brast det,« fortæller han videre, »omtrent to Maaneder efter. Hun blev fortvivlet. For første Gang i mit Liv skændte jeg. Det var det eneste, der var at gøre.«

For at træffe sin Ven, Boesen, som han ønskede at tale med samme Aften, og som han vidste var i Teatret, gik han fra hendes Hjem lige derhen. Heraf blev i sin Tid lavet den Historie, som cirkulerede i Byen, at Kierkegaard, idet han trak sit Ur op af Lommen, havde sagt til Familien, om de havde mere at bemærke, for saa maatte de skynde sig; thi han vilde i Teatret!

Men i Teatret skulde han endnu træffe en anden, som han ikke ventede at se: hendes gamle Fader, der igen søgte ham for at tale sin Datters Sag. »Jeg er en stolt Mand,« sagde han, »det er haardt for mig at komme saaledes til Dem; men jeg beder Dem: Forlad69

hende ikke! det bliver hendes Død!« Dette sidste var netop, hvad hun sel-v havde antydet i Skilsmissens Dage, og hvor meget det havde rystet Kierkegaard, faar man senere Indtryk af. Alligevel svarede han nu blot, at han nok skulde bringe hende til Ro; men at Sagen var afgjort. Derefter fulgtes han hjem med Faderen og tilbragte Aftenen hos Familien. Næste Morgen fik han Brev med Anmodning om at se til hende. Han kom; men forblev konsekvent i den Karakter, han havde paataget sig. Der var saa intet mere at gøre. Ved Afskeden bad hun ham mindes hende engang imellem. »Hun veed ikke, hvilken Prokurator hun har i mig,« skriver han i de Eftl. Pap. 18411), og samme Sted 1843 2): »Tungere end selv at misforstaa det sande er det at blive misforstaaet af den elskede.«

»Saa skiltes vi ad,« fortsætter Kierkegaard. »Jeg tilbragte Nætterne grædende i min Seng; men om Dagen var jeg kun mere kaad og vittig end nogensinde. Det var nødvendigt.«

Opinionen var ham meget imod, og Sladderen gik ufortrøden Byen rundt. Et Brev, han sendte Etatsraaden, fik han uaabnet tilbage. Hans Broder, Peter Kierkegaard, kom

1 Pag. 297. 2 Pag. 425.70

da i Bevægelse og vilde gaa op til Familien for at gøre Indsigelse imod, at han blev betragtet som et slet eller letsindigt Menneske. Men S. Kierkegaard forbød ham det med Heftighed. Netop i dette Lys ønskede han jo for hendes Skyld at blive set.

I en Anmærkning siger han: »At træde ud af Forholdet som en Skurk, om muligt en topmaalt Skurk, var det eneste, der var at gøre —; men det var tillige det mest udsøgte Galanteri. Med min Behændighed havde det sandelig været let nok at trække sig tilbage paa billigere Vilkaar — at denne Adfærd er Galanteri har det unge Menneske hos Constantin Constantius udviklet, og jeg er enig med ham.«

Længere hen skriver han: »Forførerens Dagbog er skreven for hendes Skyld, for at støde fra. Forordet til de to

opbyggelige Taler er beregnet paa hende, samt meget andet; Bogens Datum, Dedicationen til Fader. Og i Bogen findes svage Vink — om at opgive, om at man kun taber den elskede, naar man faar ham til at handle mod sin Overbevisning. Hun har læst den, det veed jeg fra Sibbern.«

Atter i en Anm. hedder det: »Forførerens7i

Dagbog var vistnok beregnet paa at støde fra — og jeg veed nok, hvad jeg gennemgik for Agonier i Anledning af Udgivelsen, fordi min Tanke var som min Hensigt: at hidse alle Menneskers Forbitrelse mod mig, noget, der rigtig nok aldeles mislykkedes, især hvad Publikum angaar, der jublende modtog mig, hvad da har bidraget til at forøge min Foragt for Publikum — men for saa vidt nogen kom eller kommer til at tænke paa »hende«, var det tillige det mest udsøgte Galanteri, der overhovedet lader sig tænke. At være udset af en Forfører er for en Kvinde, hvad det er for en Frugt, at Fuglen har hakket i den — thi Fuglen er Kender. En »Elsker« er jo blind, hans Dom altsaa ikke objektiv; han ser maaske Yndigheder og Differenser, som slet ikke ere til. Men en »Forfører« er Kender. Og nu »Forføreren«, den absolute Ken-der — og saa en eneste Pige: I Sandhed, det er det største Galanteri, der lader sig tænke, men for dybsindigt til at blive populært; det var end ikke større Galanteri: at lade hin eneste Pige omvende »Forføreren«; thi i samme Øjeblik bliver han jo »Elsker«, blind, hans Dom upaalidelig. Hvad er saa alle disse Digterens Sange, der have ligefrem besunget72

og forgudet den elskede — og selv været »Elskeren«, hvad Vederhæftighed er der i deres Lovtale! Nej »Forføreren« — og saa en eneste Pige.«

Hvilken Dato det var, at Kierkegaard hævede Forlovelsen, veed han ikke selv med Bestemthed; men han har i November 1849 søgt at løse Spørgsmaalet ved paa et lille Papir at optegne de nærmest omkring liggende Fakta, som han erindrer, og hvis Datoer han igen udfinder ved at gennemlæse »Fædrelandet« for dette Tidsrum. Karakteristisk for hans Sædvaner og til Dels for selve Tiden er det, at disse Oplysninger kun angaa, hvad der blev spillet i det kongelige Teater, og hvem der prædikede i Slotskirken. Han siger saaledes: »Den Dag, det skete, gaves om Aftenen »Den hvide Dame«, og der var jeg for at søge een, jeg skulde tale med. — Søndagen den 17. prædikede Mynster. — Torsdag den 21. opførtes Kean, hvor Printzlau gav Gæsterolle, og der var jeg i Teatret.«

Det lykkedes ham imidlertid ikke at afgøre, om det var den 11. eller den 18. Oktober. Kort Tid efter rejste han til Berlin, hvor han forblev et halvt Aar; og det første af den Samling Breve til hans Ven Boesen, hvoraf73

her skal gengives, hvad der angaar Sagen, er dateret 31. Oktober 1841.

»---Hvorledes gaar det hjemme med

Dig — hvorledes med den, hvis Navn jeg ikke vil nævne, uagtet jeg haaber, Dine Breve vil indeholde et og andet til Oplysning for mig. Skaf mig Efterretninger I Men den dybeste Tavshed maa hvile derover. Lad ingen ane, at jeg ønsker det. Hidtil har jeg fastholdt det Princip, som jeg har besluttet at handle urokkeligt efter. Jeg havde derfor ogsaa den, om Du vil, Opmuntring — thi fra denne Side maa jeg nærmest opfatte det — at Professor Sibbern, Dagen før min Afrejse, havde søgt mig »for at rakke mig dygtig ned«, da han nu ogsaa var bleven overbevist om, at jeg var et egoistisk og forfængeligt Menneske, en Ironiker i slet Forstand. Da han ikke traf mig, gik det ud over Peter, der blev vred og svarede, at det ikke kom ham (Sibb.) ved. Formodentlig har Sibbern talt med Familien. Jeg vilde blot ønske, at han ogsaa havde talt med hende, thi saa havde jeg jo opnaaet min Hensigt. Mød hende ubemærket. Dit Vindue1 1 B. boede ved den daværende Filosofgang — nu Vestervoldgade.74

kan hjælpe Dig. Men mød hende ikke paa Gaden, uden for saa vidt Du skulde kunne møde hende Mandag Eftermiddag Kl. 5 eller 51/2, naar hun fra Vestervold gennem Vestergade gaar til Klædeboderne, eller samme Dag Kl. 7 eller j1^, naar hun med sin Søster formodentlig gaar til Børsen gennem Buegangen. Men forsigtig. For min Skyld øv Dig i den Kunst at beherske ethvert Udtryk, at have Tilfældigheden i sin Magt, øjeblikkelig at kunne udspinde en Fortælling uden Frygt og Ængstelse. — Hun maa ikke ane, at jeg bekymrer mig om hende; hun kunde misforstaa det og udvikle en for hende farlig Sygdom. Prøv ogsaa Peter lidt paa Tænderne! Ham skrev jeg slet ikke til, eller allenfals med megen Reservation. Jeg tror ingen. Han søgte i Anledning af Sibberns

Besøg at trænge ind paa mig, men mødte kun min ironiske Latter. Jeg frygter nemlig for, at en eller anden skulde gøre sig vigtig og fortælle hende, at jeg endnu tænkte paa hende. Det var jo en ret taknemlig Rolle, som let kunde friste.

Jeg kan vel tænke, at mange af mine gode Venner vil benytte Fraværelsen til at skumle; forsvar mig ikke — jeg beder Dig. Men skriv mig til, at jeg kan gøre mig en Fore-75

stilling om, i hvilken Retning Fjendtligheden gaar.«

Den 18. November.

2---Udtrykket1 var forøvrigt maaske

brugt noget heftigt; det vilde kun (over for Dig) sige, at jeg ikke tiltroede Dig absolut Øvelse nok til at anstille Observationer; og da det nu var mig af Vigtighed, at hun berøvedes enhver Lejlighed til den fjerneste Anelse; da det var mig saa vigtigt, saa uhyre vigtigt, at jeg først vilde anse alt for fortvivlet i det Øjeblik dette skete, saa vil Du let kunne forklare Dig det Udtryk; især naar Du tillige tænker paa den Færdighed, jeg med Rette eller Urette tiltror mig selv i saa Henseende. Bliv nu ikke vred over dette; Sagen selv laa mig saa meget paa Sinde, at jeg vilde gøre alt for at purre Dig; ja, om Du end havde været den mest forfinede Iagttager, Verden nogen Sinde har set, saa vilde jeg dog maaske have sagt noget lignende. Til Gengæld for denne lille Afbigt maa jeg nu komme med en Udgydelse, som Du skal faa saa umiddelbar som muligt. Det er i Anledning af den Ytring i Dit Brev, at det maaske var rigtigst slet ikke

1 Fra forrige Brev: Jeg tror ingen.76

at give mig Efterretning om hende — og det uagtet jeg paa det indstændigste har forlangt det! »Død og Pestilense, vil han være min Formynder, vil han gøre mig umyndig, vil han gøre mig til et forkælet Barn og saa oven i Købet lige ud sige det!* Du kan nu vel gøre Dig en Forestilling om Rytmen i det Foredrag, som blev holdt paa mit Værelse med ualmindelig Energi, og det saa meget mere, som jeg den Dag havde aflagt Kork-Støvlerne og gik med tynde do., og desaarsag lettere kunde have den højtragiske Gang, der paa een Gang er let og kraftfuld. — Du vil altsaa overlade mig til mine Drømmerier. Deri tager Du netop fejl. Jeg drømmer ikke, jeg vaager. Jeg digter hende ikke, jeg mindes hende ikke, men jeg kalder mig til Regnskab. Her er min Grænse. Jeg kan digte alt, tror jeg; men hvor der er Tale om Pligt, Forpligtelse, Ansvar, Skyld osv., der kan og der vil jeg ikke digte. Havde hun hævet Forbindelsen med mig — ja da skulde min Sjæl snart have kørt Glemselens Plov over hende; hun skulde have tjent mig, som andre før hende har gjort det — men nu, nu tjener jeg hende. Om det stod i hendes Magt at omgive mig med aarvaagne Spejdere, der altid77

mindede mig om hende, hun vilde ikke være bleven mindet saa oprigtigt som nu i al sin Ret, i al sin Skønhed, i al sin Smerte1. Fortæl Du derfor kun! Min Sjæl har ved disse sidste Begivenheder faaet en Daab, som den trængte til; • men den Daab er visselig ikke sket ved Besprængelse. Jeg er stegen ned i Vandene, det har sortnet for mine Øjne; men jeg stiger atter op. Der er dog intet, der i den Grad udvikler et Menneske, som at fastholde en Plan til Trods for al Verden. Om det end var noget slet, det vilde dog i høj Grad udvikle et Menneske. Skriv Du derfor kun og skriv, om jeg tør bede, hver Gang Du har en Depeche, lidt tydeligere. Jeg flyr ikke Tanken om hende; men naar jeg tænker paa den stakkels Pige — og dog, hun er for god til at kaldes saaledes — og dog er hun en stakkels Pige — og dog har min Aands-kraft været den skyldige, som har knækket den stolteste Pige — ser Du, saa er jeg i en Møllegang; og jeg behøver blot een Time daglig paa den Maade at træde Mølle og saa lade min Hypokondri være en vranten Kusk,

1 Jfr. Eftl. Pap. 1841, Pag. 297: ‚Jeg saae i Dag en smuk Pige, det interesserer mig ikke . . . Ingen Ægtemand kan være sin Kone mere trofast, end jeg er hende«.78

der stedse raaber hyp, hyp og med sin Svøbe rammer de ømmeste Steder, saa har jeg Motion nok for den Dag, saa behøver jeg al min Aandskraft for at sige: stop, nu tænker jeg paa andre Ting. Og dog er min Sjæl sund, sundere end den nogen Sinde har været.

Saaledes forholder nu dette sig. Lad Byen

snakke.--Du kan neppe udholde, at Byen

taler saaledes. Mig er det ubeskrivelig glæde-deligt; thi det er det eneste, der kan være til Gavn for hende.

Af alt, hvad Du skriver, er der kun een Ting, jeg ser lidt betænkelig paa, og det er, at hun har ladet H. og M.1) komme til sig. Hun er klog, og et Aar under mine Auspicier har just ikke gjort hende enfoldigere og blandt andet lært hende, at jeg bemærker endog den ubetydeligste Ubetydelighed. Min Operationsplan med Hensyn til Børnene maa forandres. Det gør mig ondt; men jeg tror ingen. Ikke som om det nogen Sinde er falden mig ind, at ytre noget til dem; men hun vil maaske i en bevæget Stund saa meget desto mere. Jeg har med stor Forsigtighed undgaaet alt. Du veed, den sidste Gang før min Afrejse var hun vist i Teatret; Du veed

1 De to ældste Søskendebørn.79

ogsaa, hvorledes jeg undgik hende. At møde hende vilde have været urigtigt; hun vilde dog altid have regnet paa, at der var nogen Følelse for hende tilbage.«

Den 16. Decbr.

»---At Familien hader mig er godt.

Derpaa har jeg selv lagt an, ligesom ogsaa paa, at hun om muligt maa være i Stand til at hade mig. Hun veed ikke, hvor meget, hun i den Henseende skylder mig; jeg har intet ladet uforsøgt, og deraf kan Du se, at en stor Del af det, der fortælles, er sandt; jeg skal fremdeles intet lade uforsøgt. Mit desto værre altfor opfindsomme Hoved har end ikke her i Berlin kunnet undlade at udtænke et og andet. Enten maa hun elske mig eller hade mig, hun kender intet tredie. Der er heller intet fordærveligere for en ung Pige end Mellemtilstandene. Dersom hun anede, hvor fint det hele — efter at jeg havde overbevist mig om, at det maatte gaa overstyr — er anlagt, saa — ja saa vilde hun vistnok med Rette deri se Bevis paa, at jeg har elsket hende. Jeg har næsten ofret mit gode Navn og Rygte for hendes Skyld. Derfor har jeg trodset, derfor anvendte jeg de 14 Dage i Kbh. til at6o

overbyde mig selv i Frækhed, derfor skal jeg altid søge at vise mig selv saaledes, at hun kan faa Magt over mig. Du kan tro, jeg veed, hvad det er at være konsekvent. Vedbliv imidlertid at bringe mig de Efterretninger, Du kan, hende betræffende.

Hvad jeg forøvrigt skriver til Dig om denne unge Pige, det bliver mellem os, og Du maa ikke paa nogen Maade forstyrre mig i min Taktik. Om Folk ogsaa tro, at jeg er en Bedrager, hvad saa; derfor kan jeg lige godt studere Filosofi, digte, ryge Cigar og blæse

ad hele Verden.--Naturligvis har jeg

mange smertefulde Øjeblikke, hvori jeg fortryder, at jeg har forlovet mig, ikke at jeg har slaaet op; thi kun derved, at jeg var forlovet med hende, fik hun nogen Magt over mig; havde det ikke været Tilfældet, saa skulde min Filosofi snart have skaffet denne Virkelighed til Side, om den end var skøn og interessant. — Dersom hun nu for Resten vinder Kraft nok til at hade mig, saa bliver det et saare besynderligt Forhold, om jeg nogen Sinde skulde møde hende igen i Livet. Jeg skal i saa Fald vel vogte mig for at berøve hende det eneste Gode, jeg har gjort mit til at forskaffe hende; thi hvis jeg ikke7i

havde hjulpet til, havde hun aldrig faaet Magt til at hade mig.«

Den 1. Januar 42.

»---Hvad for øvrigt den Historie

angaar, i hvilken jeg paa en Maade spiller Hovedrollen, da kan Du nok begribe, at den ikke saaledes er afsluttet. Jeg har virkelig handlet forsvarligt, eller maaske rettere ridderligt, og kun for saa vidt maaske uforsvarligt. At gøre hende ulykkelig, kan Du nok begribe, ikke var min Hensigt. Hvordan Sagen egentlig hænger sammen, og hvad min Hensigt er, derom har jeg aldrig udtalt mig til et eneste Menneske. At Du har været brav nok til ikke at

trænge ind paa mig, brav nok til at blive uforandret den samme, til at tro, skøndt Du ikke saae, det skal jeg vist ikke saa let glemme Dig. — I Stedet for, at al Verdens Angreb have ladet mig uanfægtet, saa har Du altid været mig langt nærmere paa Livet, idet Du bestandig indskærpede mig, at jeg skulde tage lidt mere Hensyn til mig selv. Deraf var det mig klart, at Du, skøndt Du ikke kunde hitte Rede i det hele, vel aldrig vilde sigte mig for Egoisme, men snarere for overspændt Sympati. End ikke til Dig har jeg villet udtale

»Mit Forhold til hende«. 682

mig, fordi jeg ingenlunde anser Sagen for afgjort; og min Ridderlighed forbyder mig at tale til Trediemand om mit sande Forhold til en Pige. Af et af Dine foregaaende Breve ser jeg, at hun aabenbart har betroet sig til sine Søstre1). Det maa hun om; mig kan det hverken friste til at blive lidt vred paa hende, eller til at følge hendes Eksempel; ikke til det første, fordi jeg i en vis Forstand maatte ønske det; ikke til det sidste, fordi jeg altid er mig selv. Hun har faaet en Magt over mig ved mig, som hun ved sig selv aldrig havde faaet; jeg har betroet hende, ved hvilket Middel der var størst Sandsynlighed for at binde mig; dette Middel har jeg tilladt hende at bruge imod mig. Alt dette behøvede jeg visselig ikke at have gjort, og dog fortryder jeg det ingenlunde. At blive klog paa

1 Under de to Maaneders Spænding og Kamp før Bruddet har Fru Schlegel fortalt, at hun bevarede Tavshed. Men senere kom der en Tid, hvor det blev anderledes. Især mindes hun en Nat, hvor hun fandt Trøst i at udtale sig for sine Søstre; og da Begyndelsen først var gjort, blev det snart som en ustandselig Strøm, der aabenbarede de mange Tanker og Følelser, som vare komne i Bevægelse hos hende. En ældre Broder sagde da ret alvorligt: »Du taler for meget om den Sag. Gør Dig hellere Umage for at tie helt stille^. Disse Ord gjorde Indtryk og bleve som en Rettesnor for hende.8j

mig er og bliver altid en vanskelig Sag; jeg har, om man saa vil: desto værre, et saadant Herredømme over min Følelse, naar jeg vil skjule den, at man ikke let skal se mig i Kortene. At lade hende hele sit Liv blive staaende mellem X og Y var aldrig min Hensigt. Kan hun hade mig, nu vel, saa er hun frelst menneskelig talt. At hun har mig at takke derfor, veed hun ikke og skal heller aldrig faa at vide. Kan hun det ikke og skimter hun dog bestandig et Haab — nu vel — saa faa vi at se. Jeg skal ved Lejlighed personlig forvisse mig derom. Som jeg i et foregaaende Brev har sagt: at bedrage hele Verden, det er mig en ligegyldig Ting; men jeg sætter i Sandhed ikke min Ære i at bedrage en ung Pige.

At lade hende ane mit uhyre stormfulde Liv med dets Smerte og derpaa sige til hende : paa Grund heraf forlader jeg Dig, det vilde have været at knuse hende; det vilde have været usselt at indvi hende i mine Sager og saa ikke ville være hende behjælpelig med at bære det Indtryk, hun fik deraf. Hun er stolt, Familien ligesaa i højeste Grad. At vække dette hos hende, at kaste hende i Familiens Arme, at stille alt saaledes, at det ved denne

6*84

Fortolkning blev desperat, var det eneste, der var at gøre. — Saa meget vil jeg blot sige Dig; Detaillen kan og vil jeg her ikke udvikle. Du har været mig trofast, da Du egentlig intet vidste; Du vil vist ikke være det mindre nu, da Du 'ser, at jeg, saa vidt jeg tror at kunne gøre det, aabner mig for Dig. Mine Breve til alle andre Mennesker lyde naturligvis fra en ganske anden Kant, det vil sige, de nævne hende slet ikke og ere altid skrevne i Overgivenhed og med al mulig Ironi. Hvad jeg vil skjule, det skjuler jeg, og end ikke Fraværelse og allehaande blandede Følelser paa Grund af Fraværelse formaa at dirke mig op. — Jeg maa handle, som jeg bedst kan, og jeg betror mig ikke til noget andet Menneske end til Dig, fordi jeg veed, Du kan tie. Sæt en uvedkommende kendte min Mening, saa var sandelig alt forspildt. Jeg vilde da ikke faa at vide, om hun er i Stand til at hade mig.

Om mig er der nu som altid slet ikke Spørgsmaal. Det er dette, Du egentlig bebrejder mig; men det faar nu saa være. Jeg er vant til at herske over mine Følelser, og de skulle forstumme. Jeg arbejder og dermed Punktum. Kun det vil jeg sige Dig: en Barm-85

hjertighedsgerning gør jeg aldrig mod hende; hun er for god til at man skulde vise Barmhjertighed mod hende. Tavshed —--«

Den 6. Februar.

»— — — I den Sag derimod føler jeg, at jeg ganske maa overlade mig til mig selv. Det var mig derfor straks indlysende, at jeg havde sagt for meget; og det blev mig endnu mere ved at læse Dit Brev. Du rammer ikke Pointen i Sagen; men det, at Du ikke rammer den, ligger i, at Du ikke kender det sande Sammenhæng, særlig ikke kender mine Motiver.---Den nu ofte nok omhandlede Sag har to Sider, en etisk og æstetisk. Var hun i Stand til ikke at tage sig Sagen videre nær; eller kunde den endog blive en Impuls for hende til optage, hvad hun ellers vilde have gjort, saa er det etiske Moment ophævet, saa har jeg blot det æstetiske tilbage. Der er jeg Manden, der er jeg i mit Element. — — Det er en udmærket Pige, det har jeg altid sagt, og i den Forstand har min Følelse aldrig været kølnet for hende. At hun skulde haft Skade af at være forlovet med mig, tror jeg heller ikke. Hvad var der altsaa at gøre? Jeg lukker Glemselens Sluse op,86

jeg styrter mig selv i Livets Slam, og jeg tror, jeg er for god en Svømmer til at gaa under fordi jeg faar en lille Overhaling. Det æstetiske er overhovedet mit Element. Saa snart det etiske gør sig gældende, saa faar det snart for megen Magt over mig. Jeg bliver et ganske andet Menneske, jeg kender ingen Grænse for, hvad der kunde være min Pligt osv. Der ser Du nu Vanskeligheden. Havde jeg hævet Forlovelsen for min Skyld, fordi jeg troede, at det æstetiske Moment, der udgør noget saa væsentlig i enhver Personlighed, og da fornemmelig i min, fordrede det; fordi jeg følte, at min hele aandelige Betydning næsten stod paa Spil — noget der dog nok i og for sig er en ganske respektabel Grund, og noget ganske andet end Folk i Almindelighed slaa op for: at der er en eller anden, de holde lidt mere af etc. — saa vilde det etiske have knust mig. Jeg har været sygelig i Berlin; nu er jeg ret rask igen . . . Hvad der foregaar i mit Indre faar intet Menneske at vide, og jeg er naturligvis nu ret glad ved Tanken om, at jeg har holdt igen. Kulden i Berlin er vel ikke saa betydelig, men Østenvinden er rædsom, naar den begynder, og det har ofte otte Dage i Træk hændet87

mig, at jeg aldrig har været varm end ikke om Natten. Kulde, Søvnløshed, Nerveaffektioner, skuffede Forventninger med Hensyn til Schelling, Forvirring i mine filosofiske Ideer, ingen Adspredelse, ingen Modsætning, der kan hidse mig — det er, hvad jeg kalder den skarpe Eksamination. Man lærer sig selv at kende. Det var en Guds Lykke, at jeg ikke havde hævet Forlovelsen for min Skyld; saa havde det overvældet mig. Alt det, jeg havde villet frelse, var jo i Færd med at svinde bort som et Fantom, og jeg vilde have staaet der som den, der for et Fantom havde forspildt hende og min Lykke. Det var for hendes Skyld, at jeg hævede den. Det blev min Trøst. Og naar jeg led allermest1), naar alt var forsvundet for mig, saa raabte jeg højt i min Sjæl: Var det ikke godt, var det ikke en Guds Lykke, at Du fik Forlovelsen hævet! Hvis dette varer ved, vilde Du blot være bleven en livsvarig Plage for hende. Om hun end, vedblev jeg, nu faar at vide, at Du er gaaet ud som et Lys, saa vil hun kun deri Jfr. Eftl. Pap. 1841, Pag. 292: »Og naar jeg da føler mig saa ulykkelig, saa er det min Trøst, min eneste, at hun ikke lider med---Naar jeg er glad,

er det min bestandige Sorg, at hun ikke kan dele min Glæde«.88

se Guds retfærdige Straf over Dig; hun vil ikke sørge over Dig, og det er det eneste, jeg ikke vil, hun maa. Det er ikke overspændt Følelse, og den Passiar, at naar hun elsker mig, saa vil hun altid være glad ved at blive hos mig, kan der ikke reflekteres paa; jeg er for gammel til at tale saaledes. Jeg kender mig selv, jeg veed, hvad jeg kan bære; hvad hun kan bære, veed jeg ikke. Det er ikke overspændt Følelse, det veed jeg allerbedst deraf, at det kan berolige Bølgerne i min Sjæl. Nu er jeg mere rolig, og jeg venter ikke saa let slige Anfægtelser. Desuden havde jeg ogsaa paa en ganske anden Maade kunnet være udsat for Ydmygelse. Sæt at hun havde haft Kraft til at glemme mig, havde rejst sig paa en Maade, som maaske havde overrasket Verden (noget jeg havde mine Grunde til at vente), saa havde jeg staaet der. De, der blot betragtede det æstetiske i Sagen, vilde have let af mig; de, der betragtede det etiske, vilde alligevel have 'kaldt mig en Bedrager, en Skurk. Er det ikke til at blive gal over. Jeg gaar gennem Verden og gemmer i mit Bryst sunde og stærke Følelser, saa mange, at jeg tror ti Mennesker kunde slaa sig borgerlig og hæderlig igennem dermed, og jeg — jeg er en89

Skurk! Men jeg ler af Mennesker, som jeg altid har gjort. Jeg tager en forfærdelig Hævn over dem: thi det er altid den værste Hævn, at have Retten paa sin Side. Derfor er det, jeg saa nødig vil aabne mig; jeg vil ikke have deres

fede Lovtaler. Men det er en farlig Vej, det veed jeg meget godt, og dersom jeg ikke havde saa meget andet, der kan ydmyge mig, vilde jeg tage i Betænkning fremdeles at følge den.

Hun er altsaa sygelig. — Hvad vil det sige, at hun gennem Lunds faar Efterretning om mig? Er det gennem Børnene, eller er det gennem Jfr. D., som kender en Familie, hvor hun ogsaa kommer. Blot hun ikke er løben fast i Kvindevrøvl! Dertil er hun i Sandhed for god. Og jeg, som for ret at sætte hende højt havde udfundet den Plan, at hun enten skulde staa ved sig selv eller have den Triumf, at jeg — der i Folks Omdømme om ikke andet dog eidet ustadigste og mest egoistiske Menneske inden for Københavns Volde — at jeg næsten blev til Latter ved at vende tilbage til hende1).

Jfr. Eftl. Pap. 1841, Pag. 290: »Og mener Du da ikke, jeg længes efter at give hende dette Bevis paa min Kærlighed, denne Oprejsning for al den Ydmygelse, hun dog maa have lidt af deltagende Slægtninge og90

Det var en sød Lugt i min Næse; thi om jeg end ikke vilde være til Nar i hendes Øjne, saa vilde det glæde mig at være det i hele Verdens, naar hun kunde stige derved. Hvad bryder jeg mig om mig selv; jeg har mig selv. Og nu skal dette forstyrres for mig, nu skal det dog faa Udseende af, at jeg vender tilbage til hende af Medlidenhed.

For en Forsigtigheds Skyld vil jeg bede Dig bekendtgøre alle Vegne, at jeg kommer hjem saa snart Schelling er færdig. Det har bestandig været min Hensigt. Jeg vil da endnu en Gang se Sagen an. Som Grund til min Tilbagekomst anfør, hvad da for Resten kun er altfor sandt, at Schelling aldeles ikke har tilfredsstillet mig. Jeg faar da se, hvad der er at gøre. Førend jeg selv er i Kjøbenhavn, tør jeg intet vove. Der er Vanskeligheder af en ganske anden Natur, som jeg først maa rydde lidt til Side. Den hele Sag er grænseløs forviklet. Dog holder jeg, med Guds Hjælp, Modet oppe. Det vil formodentlig

Venner (Gud veed, det var ikke min Skyld, at det skete saaledes) ved endnu en Gang at styrte frem, ved at vise, at det ikke var Hensyn til Pligt eller Frygt for Menneskers Omdømme, der lod mig blive hos hende, — men at jeg, det ustadigste af alle Mennesker, dog vendte tilbage til hende--«.7i

komme hende for Øre, at jeg vender tilbage til Foraaret. Det er det hele, jeg kan gøre nu; jeg tør ikke mere; Gud veed, hvor gerne jeg vilde. Ogsaa dette gør jeg, fordi jeg, for min egen Skyld, tror at have Lov til det, da jeg kun i en vis Forstand anser Forholdet for hævet. Du kan se, hvor omhyggelig jeg har vaaget over hendes Interesse. Dersom jeg skulde vende tilbage til hende, saa ønskede jeg at have de faa Væsner, hun ved mig har lært at elske, med. Det er mine fire Nevøer og to Niecer. Til den Ende har jeg, ofte med Opofrelse af Tid, vedligeholdt en stadig Korrespondance med dem. Naturligvis har jeg, for at bortlede Opmærksomheden, givet det Skin af et vist Bizarreri. Dog dette bliver som alt mellem os. Se derfor frygter jeg ingen Fare for at vende tilbage til hende fra den Kant, som Du. Jeg vender ikke tilbage som den forlorne Søn; ikke mindre stolt end før er jeg. Hendes Tillid til mig kan ikke svækkes ved min Tilbagevenden. Men som sagt, der er andre Ting, der maa tages Hensyn til.

Mine Aktier staa formodentlig meget slet i Kjøbenhavn. Endog min Broder Peter skrev med en vis Reservation. Alt sligt bekymrer mig ikke; det bekymrer mig næsten mere,92

om jeg, hvis det saa skal være, vender tilbage til hende, at da Folk skulde sige »der er dog noget godt i ham«. Det noble Pak. Jeg kunde jo være bleven hos hende, ladet hende lide alt det, som var umuligt den Gang at forebygge, sagt til hende, at hun jo selv havde ønsket det, og været hædret og æret som en god Ægtemand. Saaledes ere de fleste Ægtemænd. Det vilde jeg ikke. Jeg vilde før hades og afskyes.«

Den 27. Februar.

»— — Jeg forlader Berlin og iler til Kjøbenhavn, ikke imidlertid, som Du vel forstaar, for at bindes ved et nyt Baand; nej, jeg behøver min Frihed, det føler jeg nu mere end nogen Sinde. Et Menneske med min Ekscen-tricitet bør have sin Frihed, indtil han møder en Magt i Livet, der som saadan kan binde ham. — —

Du har formodentlig ikke forstaaet mig synderlig af og til. Nu, det vil vel give sig. Jeg duer heller ikke stort til at skrive Breve. Til Dig har jeg i Almindelighed skrevet bogstavelig talt i samme Øjeblik, som jeg har modtaget Dit. Det gør mine Breve livlige; men de have derfor ofte ikke andet at sige end en93

mundtlig Samtale. Bag efter har jeg ofte min Møje dermed. Det meste har jeg vel glemt; men en enkelt Ting kan jeg erindre, og nu siger jeg: det er ingenting. Naturligvis er det ogsaa kun til Dig, jeg skriver saaledes. Dig er jeg vant til at betragte som et absolut tavst Vidne til de mest momentane Bevægelser i min Sjæl. Oversigten bevarer jeg dog ret godt.«

I de Eftl. Pap.1 findes følgende Bemærkning: »Kunde jeg endda se hende lykkelig gift med en anden, hvor meget smerteligt der end laa deri for den menneskelige Stolthed, jeg skulde dog være glad.« Og at en slig Mulighed har forsvævet ham, ja endog efterhaanden formet sig til et bestemt Ønske, derom fortælles nærmere i enkelte Udkast til Brevene fra 1849. For bedre at forstaa dette bliver det nødvendigt at gaa tilbage til deres Bekendtskabs første Tid, hvorom Fru Schlegel, som tidligere bemærket, har fortalt, at der efter Møderne i det Rørdamske Hus var hengaaet flere Aar, før hun igen traf sammen med 1 1841, Pag. 291.94

Kierkegaard. I disse mellemliggende Aar havde hun imidlertid lært en anden ung Mand, Schlegel, at kende; og Bekendtskabet havde udviklet sig paa en Maade, eller antaget en saadan Karakter, at Familierne paa begge Sider i Grunden ventede en Forbindelse mellem dem. Da mødte Kierkegaard atter. Førend Forlovelsen med ham derefter kom i Stand, fortalte Fru Schlegel ham aabenhjertig alt des-angaaende, og Kierkegaard svarede: »Saa lad dette Forhold være en Parentes! thi jeg har dog første Prioritet.«

Da saa, nogle Aar efter, at Kierkegaard havde hævet sin Forlovelse, Forbindelsen med Schlegel alligevel fandt Sted, fortæller han om sig selv, at han sad i Frelsers Kirke den Dag, der blev lyst for dem. Noget senere tilføjer han: »Hvad mig selv angaar, da har jeg lært, at jeg har været ikke saa lidt af en Selvplager. Dette vil vel nu forandres.«

Fri for Vemodens Smerte saa lidt som Ansvarets1 saarende Spore blev han dog derfor ikke. Efter kortere og længere Mellemrum er det bestandigt, som om Saaret igen bryder op. Han mindes hendes »elskelige Vemod« i

1 Jfr. Eftl. Pap. 1848, Pag. 61: »— jeg bærer saa længe jeg lever Ansvaret for hendes Fremtid.«95

Adskillelsens bitre Tid, naar hun f. Eks. talte om, hvorledes hun vilde takke ham hele Livet igennem for at maatte blive hos ham, om hun saa kun skulde bo i et lille Skab! I et saadant henlægger han senere altid to Eksemplarer af sine Skrifter, et for hende og et for sig selv: »Hende og min afdøde Fader skulle samtlige Bøger helliges: mine Læremestre, en Oldings ædle Visdom og en Kvindes elskelige Uforstand.« Og han udbryder: »I Sandhed, Religiøsitetens og særlig Kristendommens Sag har vel Brug for et enligt Menneske; men hvilken vidtløftig Historie med min Opdragelse, og hvor besynderlig dialektisk!« Ogsaa hans eget Forhold i hin Tid fremstiller sig for hans Erindring, og han anvender derpaa Billedet af Moderen, der sværter sit Bryst, for at det ikke skal se lifligt ud, naar Barnet skal vænnes fra: »Held den, der ikke oplevede værre Kollisioner, der ikke behøvede at sværte sig selv!«1 Den tunge Kamp, han da bestod ved at skjule sin egen Smerte for at frigøre hende, vender sig nu næsten anklagende imod ham, eller rettere — thi Tilbageslaget kommer dog hurtigt2 — det forekommer ham, at For-

1 Jfr. bl. a. Eftl. Pap. 1843, Pag. 407.

2 E. P. 1846. Pag. 409. »— her kunde jeg have96

holdet nu, Aarene ere gaaede, burde være et andet; han tror, det vilde glæde hende at tale med ham som Ven og at faa Forklaring paa meget, der maatte være hende en Gaade; men han føler tillige en dyb Uro ved Tanken om, at det muligt kunde gøre et for stærkt Indtryk og ønsker derfor egentlig, at det blev hende, der henvendte sig til ham: »Vil Gud lade hende faa den Ide selv at forlange en Samtale med mig, saa vil jeg vove det.« For eget Vedkommende erklærer han, at et broderligt Forhold til hende vilde være ham saare kært: »O, hvor vilde det glæde mig at tale med hende, og hvor formildende Ogsaa for mit Guds-Forhold. I Muligheden er hun mig svær, i Virkeligheden let.« — »Hvilken Glæde ogsaa for mig at kunne glæde hende, hun som dog har lidt saa meget for min Skyld! Og hvor tungt saaledes bestandig at skulle vedblive at være grusom.« — »Men vist er det ogsaa, bemærker han straks efter, »at jeg,

givet hende lidt Trøst, og Gud veed, hvor gerne jeg vilde, og Gud veed, hvor meget jeg selv trængte til at

formilde mig Sorgen lidt. Men godt var det, at min Konsekvens sejrede . . . det var grusomt — ja vist var det grusomt, det var ogsaa grusomt haardt at maatte gøre det ... Nu derimod (gjorde hun det) med samlet Sjæl, fordi jeg har stødt fra«. —97

hvis der nu kom et saadant Forhold i Stand, ubetinget vilde gøre Begyndelsen med at skænde paa hende. For at hjælpe hende har jeg fundet mig i — ja, gjort alt for at se ud som en Skurk i alle andres Øjne. Men sandelig, hun bærer et stort Ansvar. Det er ikke hendes Fortjeneste, at jeg ikke formelig bragtes til Desperation. Og hvor elskelig hun end var i sin Fortvivlelse, og hvor villig, villig jeg tilgiver og glemmer, som om det aldrig var sket: siges skal det dog til hende, dersom Forholdet skulde komme i Stand, og der skulde være Sandhed deri.«

Hvad der bidrog til at vedligeholde denne Stemning hos Kierkegaard var, at Fru Schlegel, som ogsaa maatte prøve svære Mindelser fra Forlovelsens bevægede Dage, fra Tid til anden mødte ham paa de kendte Veje. De taltes aldrig ved, hilste kun undtagelsesvis paa hinanden1; men ogsaa uden Ord — kun ved

*) Kort efter at Forlovelsen var hævet, mindes Fru Schlegel, at hun mødte ham og denne Gang ganske tilfældigt. Han gik med Kand. Brandt, den senere Præst ved Vartov, som kendte hende og hilste, hvorfor Kierkegaard ligeledes hilste. I Øjeblikkets Sindsbevægelse vendte hun imidlertid Hovedet bort, men kun for bagefter at føie sig saavel inderlig bedrøvet som skamfuld. — Og senere fortæller Kierkegaard : »Da hun saa havde forlovet

et Blik — kan jo Sindets Uro nok forraade sig. Endnu efter hendes Ægteskab, hvor en kærlig Mand, der vidste, hvad der var gaaet gennem hendes Sjæl, beroligende stod ved hendes Side, kunde slig Følelse paakomme hende; og disse Møder, hvorom de Eftl. Pap. bringe enkelte Meddelelser, gjorde bestandig et stærkt Indtryk paa Kierkegaard. Han forestiller sig da, at hun ved at gifte sig maaske netop har tænkt sig Muligheden af et venskabeligt Forhold til ham, og derfor undres han næsten over, at hun ikke selv gør Begyndelsen; thi hun maa dog kende ham, saa hun veed, at for ham drejer alt sig om Ansvaret — hvorfor det ogsaa i sin Tid vilde have været saa meget lettere, om det var hende, der havde ønsket Forlovelsen hævet. »Dog falder det hende ikke ind, saa maa jeg vel opgive det,« tilføjer han.

I Sommeren 1849 døde imidlertid Etatsraad Olsen, og de vemodige Minder, der herved stormede ind paa Kierkegaard, bestemte ham

sig med Schlegel, mødte hun mig paa Gaden og hilste saa venligt og indyndende. Jeg forstod hende ikke; thi jeg havde den Gang ikke hørt noget om Forlovelsen. Jeg saae blot spørgende paa hende og rystede paa Hovedet. Sikkert har hun troet, at jeg vidste det og søgt mit Bifald.«99

endelig til det afgørende Skridt: at skrive for at meddele hende, hvad der laa ham paa Sinde og lægge Brevet inden i et til Schlegel, som da selv maatte afgøre, hvorvidt han ønskede, hun skulde se det eller ej.

Med begge disse Breve følge forskellige Kladder, som skulle gengives her.

»Kunde Du ønske det, vilde det være Dig kært at tale med mig: jeg ønsker det ogsaa, naar Du da oprigtig for Gud har prøvet Dig selv, at Du tør det, og naar Du er i fuldkommen Forstaaelse med Schlegel desangaa-ende. Jeg har ikke villet tale til Dig; thi jeg har, hvor uskyldig jeg end er, maaske dog en Gang overvældet Dig. Jeg skal vel vogte mig anden Gang. Derfor skriver jeg. Du kan nu i al Stilhed overveje Sagen med Gud, Dig selv og Schlegel. Betænk Dig vel I

Min Skyld er betegnet med et Ord, som jeg ofte brugte, »at jeg rev Dig med ud paa Strømmen«, hvad jeg ofte nok bad Dig tilgive mig. Din Skyld er, at Du i den sidste Tid, efter at jeg havde hævet Forlovelsen og bedet om Din Tilgivelse, lidenskabelig for-

tvivlet intet kunde eller intet vilde forstaa og derved tvang mig til at bruge Grusomhed, hvad dog maaske var grusomst mod mig selv. Imidlertid er min Skyld saa stor, at Din sammenlignet dermed er ingen.

Da Du ikke kunde blive min, var det mit eneste Ønske, at Du skulde gifte Dig med Schlegel. Det har Du gjort: Tak, o Tak derfor!

Hvad Du i Afskedens Øjeblik bad, »at jeg stundom vilde mindes Dig,« det har jeg redelig holdt, vistnok efter en langt større Maalestok, end Du nogen Sinde har tænkt.

Da jeg blev forlovet med Dig, var jeg allerede som en Olding; jeg er ikke bleven yngre. Det er der maaske ingen, der forstaar, som Du forstaar det. Det beror nu paa, om Du kan gøre det forstaaeligt for Schlegel. Men tale til Dig vil jeg, som sagt, ikke, førend jeg først har skrevet; thi Du skal have Ro og Stilhed.

Vil Du hellere tale skriftligt med mig, saa er jeg ogsaa villig dertil. Er der noget, Du kunde ønske, noget, Du mener vilde forskønne Dit Liv —; naar det da efter mit Begreb er Dig tjenligt — tilgiv at jeg taler saaledes, jeg er jo dog den ældste — og naar det da staar101

i min Magt: vær forvisset, jeg vil prise mig lykkelig ved at opfylde det.

Din Faders Død har gjort et stærkt Indtryk paa mig; men noget andet, jeg ogsaa har for Øje, har virket afgørende: og jeg har besluttet mig til at gøre, hvad jeg saa gerne har villet, men af Omsorg for Dig ikke har turdet, hvad jeg egentlig ikke havde troet vilde være sket før i min Dødsstund. Dog, der kunde jo saa være noget dadelværdigt grusomt i saa længe at forholde Dig, hvad dog muligt vil glæde Dig.

I ethvert Fald vil Du, for en bedre Verdens Skyld, erindre, at jeg nu ogsaa har gjort dette Skridt, medens Du — vistnok aldeles uden at vide, hvad Du gjorde — ved mod mig at bruge en religiøs Besværgelse uden at binde Dig selv, har forvirret Tilværelsen for mig efter en Maalestok, saa der rigelig kunde behøves en Gigant for paa det Punkt at bringe lidt Mening til Veje. Af den Grund agter jeg ogsaa, hvis Du ønsker- at tale med mig, ret alvorlig at sætte Dig i Rette; thi Du har dog ved Din Lidenskabelighed overskreden en vis Grænse.«I02

»Din Faders Død har ombestemt mig; jeg havde tænkt det anderledes, at min Døds Nærmelse skulde være bleven Anledningen til et første og sidste Ord — med mindre Du selv maatte have forlangt det før.

Tiet har jeg, det er vist; kun Gud veed, hvad jeg har lidt — give Gud, at jeg ikke selv nu taler til Dig for tidligt!

Gifte mig kunde jeg ikke; selv om Du endnu var fri, jeg kunde det ikke.

Imidlertid Du har elsket mig som jeg Dig; jeg skylder Dig meget — og Du er nu gift; vel, jeg byder Dig anden Gang, hvad jeg kan og tør byde Dig: Forligelse.

Jeg gør det skriftligt for ikke at overraske Dig. Min Personlighed har maaske en Gang virket for stærkt; den skal det ikke anden Gang. Men overvej for Guds Skyld alvorligt, om Du tør indlade Dig derpaa og i saa Fald, om Du straks vil tale med mig eller først veksle nogle Breve. Er Dit Svar: nej — nu saa vil Du, for en bedre Verdens Skyld, erindre, at jeg har gjort ogsaa dette Skridt.

P. S. Egentlig havde jeg ventet, at Du skulde have gjort dette Skridt. Naar man i den Grad har ubetinget Ret, som f. Eks. Din afdøde Fader mod mig, saa veed jeg godt,103

hvo der har at gøre det første Skridt. Det er aldrig faldet mig ind at tvivle; og jeg har gjort det i sin Tid. Med Dig er Sagen noget anderledes.«

Til Schlegels Brev findes følgende Kladder:

»Indlagte Brev er fra mig (S. K.) til Dem. Det angaar den Pige, med hvem jeg engang havde den Ære at være forlovet, og med hvem jeg, lige fra den Dag Forlovelsen hævedes, aldrig har og aldrig har villet veksle et Ord.

Det er nu overladt til Dem selv, om De vil aabne dette Brev eller ikke; men for alt betænk selv først Sagen, førend De taler til hende desangaaende.

For det Tilfældes Skyld, at De beslutter Dem til — ikke at aabne det, blot eet endnu: Jeg mener med dette Skridt, hvortil jeg er bleven religiøst bestemt, at have gjort det eneste og det yderste, hvortil jeg kan være forpligtet mod hende; og altsaa dermed at have nedsat mit senere Ansvar: at man skal forlige sig med sin Modstander, medens

man er med ham paa Vejen. Men at jeg intime-04

rer skriftligt, er fordi jeg ønskede at give baade Dem og hende fuld Ro og Upaavirket-hed. Min personlige Nærværelse kunde muligt atter forstyrre paa den ene eller den anden Maade baade Dem og hende; bevæge til noget, som dog ikke ønskes, eller afholde fra noget, som dog maaske ønskes. Derfor har jeg heller ikke benyttet den Lejlighed til personlig Tilnærmelse, som muligt har tilbudt sig, maaske været tilbudt.

Det vilde have smertet mig, det vilde have bedrøvet min Aand, om jeg skulde være død uden at finde Lejlighed til dette Skridt, hvorfor ogsaa, hvad der ubetinget beskæftiger mig er, at jeg har gjort Skridtet, som nu er gjort, et Skridt, hvortil jeg bestandig har følt mig forpligtet; medens jeg naturligvis, fra det Øjeblik hun blev Deres, har forstaaet, at De, hvis der skulde gøres noget, ogsaa af mig bør behandles som Instansen, hvilken hun, ved at blive Deres Hustru, selv har underlagt sig — og for saa vidt ogsaa min Sag med hende.«

»Altsaa er det Deres Mening, at det kunde glæde hende; er det Deres Mening, at detlos

kunde være hende tjenligt, at hun fik en mildere — i anden Forstand en strengere — Forklaring af sit Forhold til mig, saa er jeg nu ikke utilbøjelig til at gøre, hvad jeg kun alt for let kan gøre.

Hvis Deres Svar herpaa er nej, saa er jo dermed den Sag afgjort. Svarer De ja, saa maa jeg hermed gøre et Par Betingelser for det Tilfældes Skyld, at De ikke selv skulde finde Dem foranlediget dertil. Skal Udvekslingen mellem os ske skriftlig, da betinger jeg mig, at intet Brev fra mig kommer hende i Hænde uden at være læst af Dem; ligesom jeg ikke vil læse noget Brev fra hende, med mindre det har den Paategning, at De har læst det. Skal Udvekslingen ske mundtlig, da betinger jeg mig, at De er til Stede ved enhver Samtale.

Maaske — hvo veed det! — maaske bliver dette baade første og sidste Gang, jeg saaledes kommer til at underholde mig med Dem. Jeg benytter derfor denne Lejlighed til at bevidne Dem min særdeles Højagtelse. Jeg er paa en Maade i Gæld til Dem; den Lykke, der forenede Dem med hende, denne Deres Lykke var mod mig en sand Velgerning —ioé

— jeg har saa meget desto mere Grund til at undertegne mig

med særdeles Højagtelse

Deres ærbødige S. K.

P. S. Da jeg muligen tiltræder en lille Rejse til Udlandet, ønskede jeg gerne Svaret hurtigt.«

Det Brev, Schlegel modtog, var dateret 19. August og kom til at lyde saaledes:

»Højstærede!

Indlagte Brev er fra mig (S. Kierkegaard) til — Deres Kone. Afgør nu selv, om De vil overrække hende det eller ikke. Jeg kan jo dog ikke godt forsvare at nærme mig hende, mindst nu da hun er Deres, hvorfor jeg heller aldrig har benyttet Lejligheden, der gennem en Række Aar har tilbudt sig, maaske været tilbudt.

Min Mening er, at en lille Oplysning, betræffende mit Forhold til hende, nu kunde være hende tjenlig. Er dette ikke Deres Me-107

ning, maa jeg bede Dem at sende mig Brevet uaabnet tilbage *).

Jeg har den Ære o. s. v.

S. K.

Endelig blev det til Fru Schlegel afsendte Brev næsten ordret som den sidste Kladde.

»Din Faders Død har omstemt og bestemt mig; jeg havde tænkt mig det anderledes.

Grusom var jeg, det er sandt; hvorfor? Ja det veed Du ikke.

Tiet har jeg, det er vist; kun Gud veed, hvad jeg har lidt — give Gud, at jeg ikke selv nu taler dog for tidligt 1

Gifte mig kunde jeg ikke; selv om Du endnu var fri, jeg kunde det ikke.

Imidlertid, Du har elsket mig som jeg Dig; jeg skylder Dig meget — og Du er nu gift: vel, jeg byder Dig anden Gang, hvad jeg kan og tør og bør byde Dig: Forligelse.

Jeg gør det skriftligt for ikke at overraske eller overvælde Dig. Min Personlighed har

1 Paa en ellers ordret lydende Kladde er her tilføjet: >Men tillige underrette hende derom«.io8

maaske en Gang virket for stærkt; det skal ikke ske anden Gang. Men overvej, for Gud i Himlens Skyld, om Du tør indlade Dig derpaa og i saa Fald, om Du straks vil tale med mig, eller først veksle nogle Breve.

Din Dig i ethvert Tilfælde som fra først af saa indtil det sidste oprigtig og ganske hengivne

S. K.«

Schlegels Svar er ikke opbevaret1), men da det gik ud paa, at han ikke ønskede at levere

1 Efter at det øvrige var nedskrevet, er jeg endnu kommen i Besiddelse af Udkast til et Par Breve fra Fru Schlegel (den Gang i Vestindien) til afdøde Læge Henrik Lund, der efter Kierkegaards Død havde sendt hende Pakken med de efterladte Breve og Optegnelser. Deri hedder det netop om dette Punkt: »Et uaabnet Brev, Du har fundet, var jeg den Gang efter min Samvittigheds bedste Overbevisning enig med min Mand om at sende saaledes tilbage«. — — Senere tilføjer hun: »Du skriver, at han har nævnet mig i sin Sygdom. Hvad han da sagde om mig, er det netop, jeg saa inderlig gerne vilde vide; thi vel har jeg af de efterladte Papirer faaet Oplysninger om vort Forhold, som stiller det i et andet Lys — et Lys jeg ogsaa selv undertiden har set det i; men jeg veed ikke, om Du forstaar mig, naar jeg tilføjer, at min Beskedenhed som oftest forbød mig det, medens min urokkelige Tro109

Fru Schlegel Brevet, faldt Sagen jo paa en Maade dermed hen. Imidlertid har dette Afslag vist givet Impulsen til Optegnelserne af 24. August, hvori Kierkegaard, efter hvad der

paa ham igen førte mig tilbage til det. Hvad jeg derimod bestandig følte med Vished det var, at der var et uopgjort Punkt imellem os, som en Gang maatte klares. Jeg kortsynede Menneske stillede det hen til Alderdommens rolige Tid; thi ved en forunderlig Tankeløshed er Muligheden af hans Død aldrig falden mig ind. Den kom derfor desto mere uventet over mig og fyldte mig ikke alene med Sorg, men med Fortrydelse, som om jeg just ved denne Opsættelse havde begaaet en stor Uret imod ham. Det er dette, jeg haabede at kunne drage Slutninger af ved at høre, hvilke hans sidste Ord om mig vare; thi alle Papirerne ere, saa vidt jeg kan se, skrevne flere Aar tilbage.

Hans Mening var den Gang at gøre mig en Glæde, ja en Ære, hvad det jo var ved hans berømte Navn. For saa vidt kan jeg altsaa paa en Maade være rolig; thi begge Dele har jeg herved modtaget og i lige høj Grad, om saa ingen eller hele Verden veed Besked dermed. — Jeg har altid og især herude, hvor jeg er saa meget udsat derfor, frygtet Offentlighed, saa for mit eget Vedkommende kunde der ikke være Tale om andet end at renoncere derpaa. Men efter hans Død har det stillet sig for mig, som om det var en Pligt, jeg af Fejghed forsømte, en Pligt ikke alene mod ham, men mod Gud, hvem han ofrede mig, hvad enten nu dette skette af en medfødt Tilbøjelighed til Selvplageri (en Tvivl han selv havde) eller, som jeg antager at Tiden og hans Virkens Resultater viser, af et højere Kald fra Gud«.--110

allerede er fremstillet og i det følgende vil ses, jo finder Lejlighed til at udtale adskilligt, som det kunde ligge ham paa Sinde at faa sagt hende, om ikke før, saa efter sin Død. Et Øjeblik har maaske endog Muligheden af en Offentliggørelse foresvævet ham. Endnu medens han levede, vilde han da blive i Stand til at give hende den Forklaring, han ønskede, og Optegnelserne maatte vel i saa Tilfælde betragtes som det første løse Udkast hertil. Mellem Kladderne til de omtalte Breve findes nemlig Papirer med Overskrift, som kunde pege i den Retning: »Der skal paa Bladet i hendes Eksemplar staa: Fru Regine Schlegel helliges dette lille Skrift.« Og videre paa et tilsvarende Ark: »Under Forordets Dato tilføjes »Den 10. September«.«

Alligevel er det dog vist rimeligere at tænke sig denne Tilegnelse bestemt for et eller andet af hans øvrige Arbejder, som han maaske har ønsket at forære hende1); og for saa vidt

1 Nærmest føres Tanken til: »To Taler ved Altergangen om Fredagen«, der udkom 1851, medens Barfod, efter lignende Optegnelser at dømme, tror at kunne henføre Tilegnelsen: »En Ubenævnt, hvis Navn engang skal nævnes, helliges den hele Forfattervirksomhed, hvad den var fra Begyndelsen«, til sidst i 1849.111

kunde den jo lige saa godt skrive sig trå en Tid, der ligger forud for Brevenes Afsendelse.

Under Tilegnelsen findes da atter Udkast til Breve, som vel skulde have ledsaget Bogen. Med Udeladelse af enkelte Gentagelser lyde de som følger:

»Der er Tid til at tie, og der er Tid til at tale«.

»At jeg var grusom, det er sandt; at jeg ikke just for min Dyds Skyld, forpligtet i højere Forhold af Kærlighed maatte være det, er vist; at Du har lidt ubeskriveligt, forstaar jeg; at jeg har lidt mest, tror jeg, veed jeg — imidlertid er jeg desuagtet villig til at bede om Din Tilgivelse, hvis Du forstaar det saaledes, hvis Du i Dit Indre ingen anden Forklaring ser af Forholdet end det Falsum, som min Omsorg tilbød og paanødte Dig, det Falsum, at jeg er en nedrig Skurk, der i Selvkærlighed, brydende hellig Forpligtelse, grusomt bedrog en elskelig, ung Pige, der med hele Uskyldens Ret paa sin Side, med næsten tilbedende Beundring og næsten barnlig Hengivelse betroede sig til ham. Forstaar Du Sagen saaledes, vel, saa lad mig blive i hint fromme Bedrags Karakter: jeg er en Skurk, jeg kommer nu angerfuld og beder om Tilgivelse.112

Men forstaar Du det anderledes, saa falder vel det med Tilgivelsen bort, om end min Skyld altid bliver, »at jeg rev Dig med ud paa Strømmen«. Forholdet bliver et andet, jeg bliver den takkende; jeg takker Dig, o ret oprigtigt, at Du (hvilken end Din Tanke dermed har været), at Du opfyldte mit eneste Ønske, hvorefter al min Grusomhed stilede: at gifte Dig og just med Schlegel. Tak, o tak; tak for den Tid, Du var min; tak for alt, hvad jeg skylder Dig; tak, Du min indtagende Læremester, for Din Barnlighed, der blev min Undervisning; tak for hvad jeg har lært, om ikke af Din Visdom, saa af Din Elskelighed: tak, Du yndige Lillie, Du lille Fugl, Du min Længsel ogsaa for Dine Taarer, der mægtigt have udviklet mig; tak — dog hvortil mange Ord, mit Liv har udtrykt: hun var den eneste elskede; og da hun saa giftede sig, da blev hun det Menneske blandt levende, hvem jeg er størst Taknemlighed

skyldig---Det er min Overbevisning,

at nu Øjeblikket er der, da Du kan have godt af at læse disse lydløse Skrifttegn; min Stemme faar Du ikke at høre--«1 *3

»Dit Ægteskab med Schlegel har vel nu saaledes fæstnet sig, at jeg, Gud være lovet, uden Fare tør vove, hvad jeg i Afskedens Øjeblik saa gerne vilde have gjort og naturligvis ogsaa havde gjort, hvis ikke Din dog noget hensynsløse Fortvivlelse havde tvunget mig til at bruge Grusomhed — tør vove, hvad jeg bestandig blot afventende Øjeblikket har ønsket, fordi jeg bestandig har følt mig i en Taknemligheds Gæld til Dig og redelig holdt, hvad Du i Afskedens Time bad mig om: stundom at mindes Dig.

Tak for den Tid, Du var min, tak for alt, hvad jeg skylder Dig, tak, Du min indtagende Læremester, for Din elskelige Uforstand, der blev min Undervisning, tak for Din lidenskabelige Ubillighed imod mig; den blev mit Livs Afgørelse.

Ak, i Lidelsernes Tid har Du vel — dog som jeg haaber uden at oprøre Dig mod Gud — stundom tænkt: Det er dog frygteligt, at der skal drives et saa rædsomt Spil med en stakkels, ung Pige, at hun skal ødsles paa et Menneskes Lune, som om hun slet ingenting var — vær forvisset, der lever i Danmark ingen Pige, om hvem det engang skal siges i den Grad som om Dig: Hendes Liv havde

en overordentlig Betydning. Mig har Verdens Hæder og Anseelse ikke fristet; jeg har tilhørt et højere, glad bragt

Ofrene, glad søgt Farerne for at have den Ære at tjene Sandhedens ofte foragtede Sag: men al min Navnkundighed — dette er min Villie — skal tilhøre Dig »vor egen, kære, lille Regine«, Du, hvis Ynde engang fortryllede, og hvis Smerte for evigt rørte den, hvem hverken Verdens Smiger eller dens Modstand har bevæget. Der er kun to Mennesker, som saaledes beskæftiger mig: Min afdøde Fader og vor kære, lille Regine — ogsaa paa en Maade en afdød.

Lev nu vel, ja, lev vel! glem mig eller husk mig, gør hvad Du vil i saa Henseende, hvad Du selv skønner at være Dig og Dit Ægteskab tjenligst! Men hverken jeg eller Historien skal glemme Dig. Der vil for Dig bestandigt blive noget uforklarligt ved den hele Sag. Grubl ikke derover; Du udgrunder det alligevel ikke. Mig synes, at mere kan en Pige ikke forlange end: et lykkeligt Ægteskab — og saa at have saa stor en Betydning for en anden.«115

»Hermed følger fra mig (S. K.) en lille Foræring bestemt for Deres Kone.

Afgør nu selv, om De vil overrække hende Gaven eller ikke. Jeg kan jo dog ikke godt — med mindre hun selv forlanger det — forsvare at nærme mig hende, og dog har jeg en Formodning om, at et Par Ord fra mig og om mig, paa behørig Afstand, kunde være hende tjenlige. Men er dette ikke Deres Mening, maa jeg bede Dem sende mig Pakken uaabnet tilbage.

Dette Skridt, hvortil jeg følte mig religiøst forpligtet, har jeg villet gøre skriftligt, fordi jeg maatte befrygte, at min markerede Personlighed ellers kunde være for stærkt virkende og saaledes, enten paa den ene eller den anden Maade, forstyrrende.«

Hertil kan endnu føjes følgende Udkast: »Forunderligt i en vis Forstand har jeg paa en Maade oplevet med denne Pige. Da vi i sin Tid skiltes ad, var jeg nok, hvad jeg uforandret er, den eneste, der ejede og ejer Forklaringen af mit Forhold. Jeg var den eneste, der forstod at vurdere Pigens Værd; jeg var den eneste, der overskuede Forholdet; den

8*eneste, der anede, at det vilde ske, som nu er sket, hvad jeg tidt nok antydede. Og dog, den Gang var jeg en Skurk, en nedrig Skurk osv. — Hun vilde tage sin Død over Adskillelsen. Og nu — nu er hun længst lykkelig gift — og jeg aldeles uforandret.

Imidlertid Pigen havde et ganske ualmindeligt Værd; jeg har i een Forstand total Uret og Skyld mod hende; højst uskyldig har hun lidt meget, saare meget for min Skyld; nu saa vil jeg ogsaa — naturligvis kun med Deres Samtykke og naturligvis kun, hvis hun selv ønsker det — gøre eet for hende, det sidste, det eneste jeg kan — desto værre kun altfor lidt: give hende Forklaring af hendes Forhold til mig, en Forklaring, der vil forskønne hele hendes Forhold til Dem; jeg kan give hende en Forestilling om den Betydning, der tilkommer hende og som vil vedvare og mindes efter hendes Død. Thi Eftertrykket af hele min Forfattertilværelse skal falde og absolut falde paa hende: Af Sorg over at maatte gøre hende ulykkelig blev jeg Forfatter, af Sorg over at maatte gøre hende ulykkelig har jeg som Forfatter elsket næsten overmenneskelige Anstrengelser og i Sandhedens Tjeneste søgt Farer, som alle fly.ii7

Svar mig, samtykker De deri? svar mig, ønsker hun det?«

»En ung Pige kan for den Sags Skyld være Elskeligheden selv, derhos i høj Grad begavet og dog gribe fejl, naar hun føres ud i saa rædsomme Afgørelser, ak, som de, i hvilke hun maatte føres ud ved min Haand. Hendes Forhold til mig i den sidste Tid af Forlovelsen var et saadant Misgreb, uden at hun dog væsentlig tabte noget af sin Elskelighed, skøndt hun næsten, uden at forstaa det, arbejdede derpaa. — Naar saa et saadant Ægteskab har faaet Tid til at konsolidere sig behørigt, naar en eller anden ydre Vanskelighed for Resten er fjernet, saa kan det være Øjeblikket, da det er Pligt — den kæreste — at lade Pigen forstaa hendes Betydning, en Rigdom af en anden Art, der redeligt — af Skurken — er sammensparet til hende. Thi Eftertrykket af hele min Forfattertilværelse skal falde og absolut falde paa hende. Ordentligvis vil en Kone være i det Tilfælde, at der inden for hendes Ægteskab kun kan være Forskel mellem Dagligkjolen, som bruges til daglig, og Højtidsdragten ved de enkelte højtidelige Lej-118

ligheder. Denne overordentlige Pige vil deri være forskellig fra det almindelige, at hun foruden sit Ægteskabs

Dagligkjole ejer en kostbar Pynt, Navnkundighedens og den historiske Betydnings Højtidsdragt, hvilket alt jeg har i Beredskab til hende efter hendes Død; med mindre Pigens Hjerte, maaske til lidt Oprejsning for saa mange Krænkelser, ønsker straks at iføres den; thi det lader sig gøre straks. — Naar saa Meddelelsen, der vil indeholde Forklaringen af mit Forhold til hende og hendes Betydning, er sket, saa vil jeg bede hende at gøre sit for at glemme mig og for ganske at kunne tilhøre Dem, forskønnende Deres Liv. Hvad jeg oprindelig har lovet hende og hidtil holdt, om end forskelligt alt i Forhold til som Omsorgen for hendes fremtidige Vel krævede det, det skal jeg fremdeles holde hende: at tænke paa hende! I dette Liv vil hun tilhøre Dem; i Historien vil hun gaa ved min Side; i Evigheden vil det jo ikke kunne forstyrre Dem, at hun ogsaa elsker mig, der allerede den Dag, jeg forlovede mig med hende, var en Olding og tusende Aar for gammel til egentlig at kunne elske en Pige, hvad jeg forinden burde have forstaaet, og hvad jeg nu kun altfor ypperligtii9

forstaar, nu den Sorg længst har gjort mig endnu et Par Tusinde Aar ældre.«

Sammen med Brevene til Schlegels findes endelig en Billet, som har været forseglet. Udenpaa staar: »Et sidste Skridt »hende« betræffende. November 1849«; og inden i kun de faa Ord: »Min Villie er uforandret, at efter min Død skulle Skrifterne dediceres hende og min afdøde Fader. Hun skal tilhøre Historien. S. K.«

Efter en løst henkastet, om man saa vil »historisk« Oversigt i de omtalte Optegnelser følger et Afsnit, der her skal gengives i sin Helhed. Kierkegaard kalder det:

»Opgørelse«.

»Hendes Tanke har vistnok været denne: Han holder i Grunden af mig; han er forlovet med mig; jeg elsker ham kun altfor højt: hvorfra i al Verden kommer saa denne Kollision; det maa jo være Galskab, et Tungsind, der grænser til Galskab. Ergo sætter jeg alt ind paa at sprænge. Fortræffeligt, kvindeligt aldeles sandt — at det var en religiøs120

Kollision maatte nødvendigvis undgaa hende, som slet ikke var religiøst udviklet og allermindst til at ane den Art religiøse Kollisioner — Alt er ypperligt, og hun er stor ved den kvindelige Uforfærdethed, med hvilken hun vover at storme paa. Desuden havde hun jo paa en Maade mit eget Vink desangaaende. Jeg vidste, skulde hun tilgavns blive mig farlig, som hun fortjente, den elskelige, skulde Sagen blive for mig til højeste Pris, saa maatte hun passe paa at stride ved Hjælp af Hengivelse. Det har hun gjort, det yndige Barn, og mesterligt qua Kvinde.

Hvad mig angaar, da er det Loven for hele mit Liv, der kommer igen paa alle afgørende Punlçer: som hin General, der selv kommanderede: »Gaa paa!« da han blev skudt, saaledes har jeg altid selv kommanderet, naar jeg skulde saares. Men Fægtningen selv, som hun havde at udføre, var i stor Stil og beundringsværdig. Jeg gav hende paa en Maade Buen i Haanden og lagde selv Pilen paa, viste hende, hvorledes hun skulde sigte; min Tanke var, — og det var Kærlighed — enten bliver jeg Din, eller Du skal faa Lov til at saare mig saa dybt, at jeg, skøndt adskilt fra Dig, dog bliver Din.121

Men hvilket Mønster for ulykkelig Elskov! Det er ikke som f. Eks. med Goethes Frederikke, der afslaar ethvert Ægteskab, fordi det maa være en Pige nok at have elsket Goethe. Lige omvendt er det mit Liv, der kommer til at accentuere hende. Og det er mig, der gør alt, alt for at faa hende gift.

En saadan Kollision er utænkelig, hvis den ikke er en religiøs Kollision. Thi var det min Stolthed o. d., min Nydelsessyge o. d., saa vilde jo umuligt mit Liv komme til at accentuere hende som den eneste. Hun gifter sig — og nu er Forholdet aldeles normalt.

Om hende er der, især da fra det Øjeblik hendes Overmod forklarede sig til Hengivelse, intet at sige, ikke et Ord, ikke et eneste uden til hendes Ære og Pris. Det var et yndigt Barn, et elskeligt Væsen, ret som beregnet paa, at et Tungsind som mit kunde have faaet sin eneste Glæde af at fortrylle hende.

Yndig var hun, da jeg første Gang saae hende, elskelig, i Sandhed elskelig i sin Hengivelse, rørende, i ædel Forstand rørende i sin Sorg, ikke uden Højhed i Skilsmissens sidste Øjeblik, barnlig først og sidst; og, trods122

det kløgtige lille Hoved, eet fandt jeg altid hos hende, eet, som vilde være mig nok til evindelig Lovtale: Tavshed

og Inderlighed; og een Magt havde hun: et tilbedende Blik, naar hun bønfaldt, som kunde røre Stene; og lyksaligt var det at fortrylle hende, lyksaligt at se hendes ubeskrivelige Lyksalighed.

Der er sket en himmelraabende Uret mod hende ved at rive hende ud i Forholdet til mig, i rædsomme Optrin, der vare som beregnede paa aldeles at tilintetgøre Indtrykket af hende. Gud tilgive mig! Jeg maatte krænke og forlade hende, jeg maatte i de to sidste Maaneder være grusom for om muligt at hjælpe hende. Jeg har maattet fortsætte denne Grusomhed, sandelig i den redeligste Mening.

Hun har i sin Tid vistnok lidt ubeskriveligt. Hun vilde tilgive mig!

Den elskede var hun. Min Tilværelse skal ubetinget accentuere hendes Liv, min Forfattervirksomhed ogsaa kun betragtes som et Monument til hendes Ære og Pris. Jeg tager hende med til Historien. Og jeg, der tungsindigt havde kun eet Ønske, at fortrylle hende: der er det mig ikke nægtet; der gaar jeg ved hendes Side; som en Ceremoni-12^

mester fører jeg hende i Triumf og siger: behager at gøre lidt Plads for hende, for »vor egen, kære, lille Regine«.

Jeg har engang bedet Gud om hende som om en Gave, den kæreste; jeg har ogsaa i Øjeblikke, naar jeg øjnede Muligheden af at realisere et Ægteskab, takket Gud for hende som for en Gave; jeg har senere maattet betragte hende som en Guds Straf over mig: men altid har jeg henført hende til Gud, redeligt fastholdt det, ogsaa da, naar hun gjorde alt for fortvivlet at lade mig føie min Overlegenhed.

Og i Sandhed, Gud straffer frygteligt! For en besværet Samvittighed, hvilken rædselsfuld Straf! At holde dette yndige Barn i sin Haand, at kunne fortrylle hende Livet, at se hendes ubeskrivelige Lyksalighed, den tungsindiges højeste Lykke — og saa at fornemme denne dømmende Stemme i sit Indre: »Du har at slippe hende«! det er Din Straf, og den skal skærpes ved at se alle hendes Lidelser, skærpes ved hendes Bønner og Taarer, hun, som ikke aner, at det er Din Straf, men tror, at det er Din Haardhjertethedder skal røres.

1 Anm. »Dette var da ogsaa egentlig hendes Me-124

Indholdet af hint Forlovelsens Aar var for mig egentlig i en ængstet Samvittigheds kvalfulde Overvejelser, tør Du forlove Dig, tør Du gifte Dig — ak, og imidlertid gik hun, det yndige Barn, ved min Side og var — den Forlovede! Jeg var gammel som en Olding, hun ung som et Barn, men Evner havde jeg — ak, næsten desto værre — til at fortrylle hende, og naar jeg skimtede Haab, kunde jeg ikke nægte mig den Glæde at fortrylle hende, der elskeligt var Barn, vedblev at være Barn, og trods alt, hvad hun havde lidt, var som et Barn, da vi skiltes ad!

Dog brydes maatte Forholdet, og grusom

maatte jeg være for at hjælpe hende — se,

ning; thi hun sagde flere Gange, at det var min Stolthed, der var Skyld i, at jeg vil forlade hende. — Ligeledes sagde hun, at jeg dog egentlig ikke var god, men at hun alligevel ikke kunde lade være at elske mig og bede om, at maatte blive hos mig«.

>Hende skyldes ogsaa«, siger Kierkegaard et Sted tidligere i Optegnelserne, >den Replik: »Det ender vistnok med, at Du bliver Jesuit««. 1 de Eftl. Pap. 1848. Pag. 17 findes følgende Tilføjelse: »Det er nemlig i ungdommelig Fantasis Romantik »Jesuitisme«, den Stræben, hvis téXoq gaar ganske ud over denne Ungdommeligheds Forstand«. Et andet Sted bemærker Kierkegaard: »Hun sagde ogsaa engang, at hun aldrig skulde spørge mig om noget, naar hun blot maatte blive hos mig«. Jfr. hermed Eftl. Pap. 1848. Pag. 65.12 S

det er »Frygt og Bæven«. Saa frygteligt bliver Forholdet, at tilsidst det erotiske er, som var det ikke, fordi Rædselen fører Forholdet ind under andre Kategorier. Jeg var i den Grad en Olding, at hun blev som et elsket Barn, ligegyldigt næsten af hvilket Køn. Se, det er »Frygt og Bæven«. Og paastaa tør jeg, at jeg har ønsket Ægteskabet inderligere end hun; det havde for mig (lig hine Dæmoner i Eventyret) betydet i blot menneskelig Forstand, min Frelse. Ak, men jeg maatte ikke komme i Havn, jeg skulde bruges paa en anden Maade. Et gaadefuldt Ord af hende var det derfor, et Ord, hun ikke forstod, men jeg desto bedre, da hun i sin Vaande

engang sagde: »Du kan dog ikke vide, om det ikke kunde være godt for Dig selv, at jeg fik Lov til at blive hos Dig. Se det er Frygt og Bæven.«

Under Overskriften »Mit Forhold til hende« paa Optegnelsernes Forside har Kierkegaard tilføjet de Ord: »Noget digterisk«; og ind under denne Betegnelse kommer vel nærmest enkelte Bemærkninger i Anledning af »den historiske Navnkundighed, som var hende sikret«, men hvormed han saa gerne allerede12 6

her i Livet »vilde se hende pyntet«. Maaske er det derfor ogsaa med et lille Smil bag den inderlige Ømhed, at han forsikrer: »Vigtigt er det, at jeg redigerer Sagen. Thi hendes Ægteskab bliver ellers en Mislighed, saa jeg let blev som en Satire paa hende, jeg, der forblev ugift, medens hun vilde dø af Kærlighed.«

At hendes Ægteskab er et Faktum, der i denne Forbindelse kan anvendes imod hende, indrømmer han vel ogsaa tildels; men han erklærer samtidigt, at hans Udtydning, der er den eneste sande, gør det til, hvad det er: et Pius. »Hun rangerer i første Forhold ved sin Tro, at have Kvindelighed nok til at tro et Menneske, der handlede saaledes med hende og saaledes forvirrede alt for hende. I andet Forhold rangerer hun ved rigtig at have fattet Pointen, at hun havde at gifte sig.« Men naar han derefter endnu gaar videre og udbryder henvendt til hende: »Du har gjort noget ganske overordentligt, gjort en Velgerning mod mig, just ved dette Skridt hjulpet mig, og derfor veed jeg ogsaa, Du har gjort det af Kærlighed til mig«, da kan han jo nok ved saa absolut en Tilslutning have tænkt baade at glæde og berolige hende, men »dig-127

terisk« bliver Udtalelsen alligevel, idet den savner enhver Bekræftelse fra Yderverdenen; thi de kom aldrig mere til at tales ved. Endnu fra 1852 findes i de Eftl. Pap.1) med Overskrift »Den 10. September« følgende Udtalelse: »I Dag er det altsaa 12 Aar siden, jeg blev forlovet. »Hun« .. . mødte mig .. . saae paa mig; men hun hilste ikke, ej heller talte hun til mig. Ak, maaske har hun ventet, at jeg skulde gøre det. Min Gud, hvor gerne vilde jeg gøre det og alt for hende. Men jeg tør ikke overtage det Ansvar; hun maa selv forlange det.

Imidlertid havde jeg gerne ønsket det i Aar; og det er ogsaa pinligt at holde en Sag saaledes paa Spidsen Aar efter Aar.

Dog var det vel godt, at det ikke skete. Thi det var dog muligt, at det kunde virke saaledes paa mig, at jeg, for at pynte hende ud med Celebritet, kunde fristes til at ville sætte noget i for at sejre i jordisk Forstand og gøre en Slags Lykke i Verden.

Just derfor gjorde det et dybt Indtryk paa mig, at det ogsaa i Dag gled over, eller gik forbi. Det har mindet mig dybt og levende om, at hun dog ikke har første Prioritet i

1 Eftl. Pap 1852, Pag. 262.128

mit Liv. Nej, nej; menneskelig talt — ja, det er vist, og hvor gerne vilde jeg udtrykke det — har og skal hun have eneste og første Prioritet i mit Liv — men Gud har første Prioritet. Min Forlovelse med hende og Bruddet er egentlig mit Guds Forhold, er, om jeg saa tør sige, gudeligt min Forlovelse med Gud.«

I Foraaret 1855, da Schlegel var bleven udnævnt til Guvernør i Vestindien, og de begge skulde drage derover, søgte Fru Schlegel, efter hvad hun har fortalt, at møde ham til Afsked; og ved den Lejlighed hilste hun i Forbigaaende paa ham. Han, som formodentlig ikke har vidst noget om Rejsen, havde da, med et yderst bestyrtet Udtryk, revet Hatten af, idet han ligeledes var gaaet forbi.

Dette blev deres sidste Møde her i Livet. Da Schlegels vendte tilbage fra Vestindien, var Kierkegaard død for flere Aar siden, og Fru Schlegel havde allerede modtaget Pakken med Brevene.

Kierkegaard siger et Sted1: »Den Skæbne synes at være forbeholdt mig i Forhold til de afgørende Momenter i mit Liv: aldrig at 1 Eftl. Pap. 1846. Pag. 433.129

kunne blive forstaaet af andre. Det, der netop er det bestemmende for mig, vilde ingen anden falde paa.« Og mange ville maaske sande disse Ord ogsaa med Hensyn til det her omtalte Forhold. Men hvor meget eller hvor lidt forstaaende man end stiller sig over for Sagen selv: i een Henseende maa dog alle være enige, og alle maa

forstaa, at det for ham har været baade Alvor og Lidelse. Imellem de mange Ytringer om Skyld og Anger og deraf følgende Konflikter, der møde Blikket, naar man gennemlæser, hvad han selv har optegnet om denne smertelige Forsagelse, støder man imidlertid ogsaa paa en Udtalelse af lysere Farve. Den findes i de Eftl. Pap. fra 1843[1] og lyder som følger: »Havde jeg haft Tro, da var jeg bleven hos hende. Gud ske Lov og Tak, det har jeg indset.« Neden under forklares da nærmere, hvad han forstaar herved: »Troen haaber ogsaa for dette Liv, men vel at mærke i Kraft af det absurde, ikke i Kraft af menneskelig Forstand. Ellers er det kun Leve-Visdom, ikke Tro.«

Han siger »ogsaa«; thi Evighedens Forsoning og Fred var det ikke, han havde tvivlet om[2].

1 Pag. 420. 2 Jfr. Eftl. Pap. 1848. Pag. 61.

Dog vore Livstraade blandes vidunderligt i denne Verden, og saavel Skyld som Ret føres paa kunstfærdig Vis ind i Væven til Værkets Fuldendelse. At hans Evner og Kræfter samt hele aandelige Personlighed netop gennem disse Brydninger og Kampe skulde udvikles og bruges i en højere Tjeneste, det følte han selv, og andre maa vel føie det med ham.